SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

NINOVE - INGHELANDT

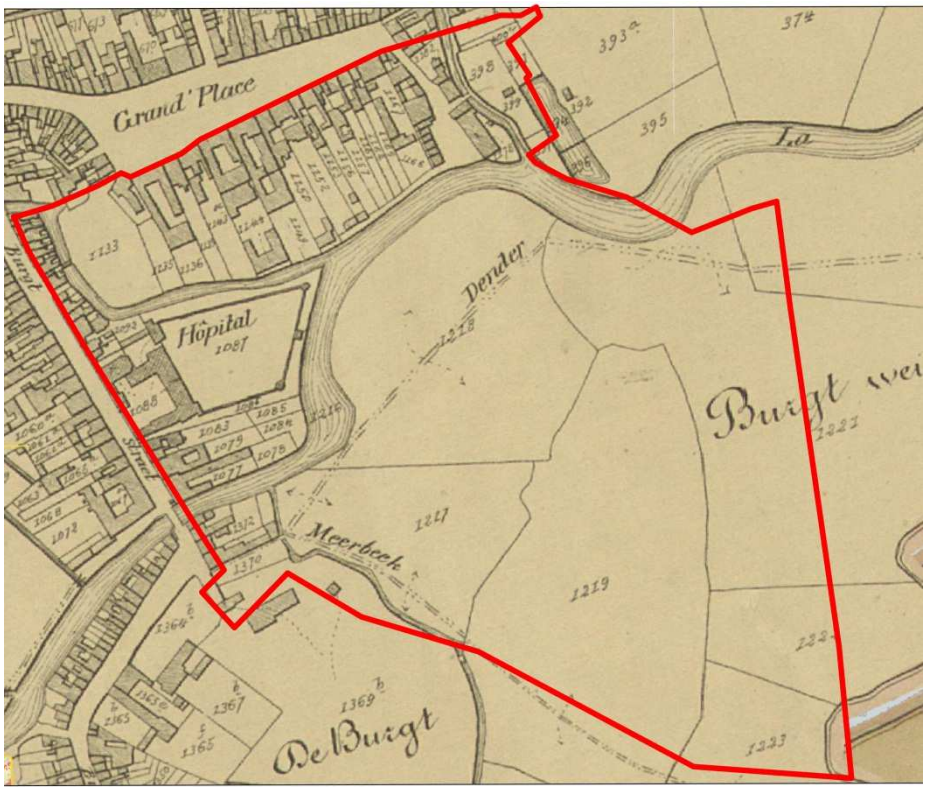

BUREAUSTUDIE

Klinkenborg S. en Cherretté B.

ARCHEOLOGIE – RAPPORT 43

Colofon

Project:
Bureaustudie
Ninove Inghelandtsite

Opdrachtgever:
Stad Ninove
Centrumlaan 100
9400 Ninove

Uitvoerder:
SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Joseph Cardijnstraat 60
9420 Erpe-Mere

Sigrid Klinkenborg
Bart Cherretté (coördinatie)

Wettelijk Depotnummer:
D/2015/12.857/6

Afbeelding voorblad: Detail van het kadasterplan van Popp waarop het projectgebied is afgebakend. Dit plan geeft de 19de eeuwse situatie weer. (Bron: www.geopunt.be).

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel **3**

1. Inleiding **5**

2. Onderzoeksopdracht **6**

3. Afbakening en omschrijving van het projectgebied en studiegebied **7**

4. Topografische, landschappelijke en bodemkundige situering **10**

5. Historische en archeologische situering **12**

5.1. Het historische model met betrekking tot het ontstaan en de stedelijke ontwikkeling van Ninove..12

5.1.1. Een overzicht van de huidige theorieën over het ontstaan en de verdere ontwikkeling van Ninove..... 12

5.1.2. Beperkingen van het historisch ontwikkelingsmodel..... 15

5.1.3. Implicaties voor het onderzoeksgebied op basis van het historisch model..... 16

5.2. Gekende archeologische sites o.b.v. de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) 17

5.2.1. Site 1: Molen 'De Mets' 17

5.2.2. Site 2: De Burgt (toponiem Hof De Berg) 17

5.2.3. Site 3: De Maallaard/ Nederwijk..... 18

5.2.4. Site 4: Marktstraat 18

5.2.5. Site 5: Graanmarkt..... 18

5.3. Historisch-cartografische en iconografische bronnen..... 19

5.3.1. Het hydrografisch net op basis van historische kaarten en terreinbezoek 19

5.3.2 Historische bebouwing 25

6. Beheersinstrumentaria onroerend erfgoed **47**

6.1. Archeologische zone historische kern Ninove 47

6.2. Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed 48

6.2.1. Vastgestelde en bewaarde bouwkundige relicten:..... 49

6.2.2. Niet vastgestelde relicten: 54

6.2.3. Beschermde landschappen: 55

6.2.4. Beschermde monumenten: 55

7. Gekende bodemverstoringen **56**

7.1. Recent gesloopte of nog te slopen bebouwing..... 56

7.2. Nutsleidingen en andere ingrepen 57

7.3. Verstoringen in een historisch kader..... 59

8. Gedetailleerd overzicht van de mogelijke archeologische waarden per deelzone **60**

8.1. De voormalige hospitaalsite/ OCMW-gebouwen 62

8.2. De voormalige kaaischool..... 65

8.3. Achtererven Graanmarkt 66

8.4. Parking Oude Kaaistraat - Dreefstraat..... 67

8.5. Parking Oude kaaistraat - Dender 68

9. Conclusie en aanbevelingen voor de geplande werken **70**

9.1. Algemene waardering..... 70

9.2. Archeologische bewaring 70

9.3. Aandachtspunten en aanbevelingen 72

Algemene aandachtspunten: 72

Proefputten en proefsleuven: 72

10. Bibliografie 73

1. INLEIDING

In het kader van de geplande realisaties binnen het masterplan voor de voormalige OCMW-site te Ninove, heden Inghelandtsite genaamd, viel te verwachten - gelet op de omvang en de aard van de werken - dat een archeologisch onderzoek door het Agentschap Onroerend Erfgoed zal worden geadviseerd.

Ook in het vooruitzicht van het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet zullen de geplande ontwikkelingen, gelet op hun omvang en locatie binnen de stad, een archeologisch traject dienen te doorlopen.

De archeologische waarden binnen het projectgebied vallen echter niet zomaar in te schatten, door de complexe ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied (al dan niet bebouwde terreinen, al dan niet reeds onderkelderd, verschillende historische locaties, rechttrekking of demping van voormalige Dendergeulen, …). Het is daardoor niet mogelijk om deze factor in functie van de verdere uitwerking en realisatie van het masterplan voldoende in te schatten.

Een voorafgaandelijke bureaustudie kan hier meer klaarheid in brengen. De bureaustudie kan toelaten de potentiële zones waar archeologische sporen zouden kunnen bewaard zijn en waar op termijn terreinonderzoek kan verwacht worden, proactief in kaart te brengen. Zodoende kan met deze informatie in de verdere uitwerking van het masterplan of inrichtingsplan desgewenst nog rekening gehouden worden, zodat archeologisch onderzoek op termijn beperkter kan zijn.

Stad Ninove heeft SOLVA gevraagd een archeologische bureaustudie in het kader van het masterplan Ninove – OCMW-site te willen opmaken, zodoende dat de archeologische component in dit dossier mee in rekenschap kan gebracht worden.

De voorliggende studie behelst het noordelijke deel van het projectgebied, ten noorden van de Dender.

In het kader van de totstandkoming van deze bureaustudie bedanken wij de bevoegde stadsdiensten en het studiebureau PS Investments: Ann Wittouck (sectordirecteur grondgebiedzaken) voor het lokaliseren van enkele 19de eeuwse industriële complexen, Ann De Bruyne (sectorcoördinator vrijetijdszaken) voor het aanleveren van verdere informatie omtrent de voormalige elektriciteitscentrale en Dirk Van de Perre voor het bezorgen van bijkomende informatie over het voormalige O.L.V.-hospitaal.

2. ONDERZOEKSOPDRACHT

De opzet van deze bureaustudie bestaat er uit een inventarisatie van de archeologische waarden op te stellen voor het noordelijke deel van het projectgebied (i.e. alles ten noorden van de actuele Dender).

Tijdens de bureaustudie:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Worden de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren geïnventariseerd en geëvalueerd;
- Worden potentieel verstoorde zones in kaart gebracht (nutsleidingen,…);
- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief, voor zover reeds gekend.

Volgende bronnen worden minstens geraadpleegd:

- Erfgoedinventarissen
- Historische kaarten en iconografie
- Gekende archeologische en historische waarden
- Bodemgebruik en topografie
- Erfdienstbaarheden, nutsleidingen en historische ingrepen

Om de impact van de toekomstige werkzaamheden op het archeologisch erfgoed vast te stellen wordt gebruik gemaakt van de meest recente gegevens die de opdrachtgever of ontwerper kan aanleveren, nl.:

- Masterplan
- Plannen van de huidige bebouwing en het slopingsdossier van de voormalige OCMW-gebouwen

De historische kaarten en de resultaten van de analyses worden gegeorefereerd en geprojecteerd op de actuele kadasterkaarten.

3. AFBAKENING EN OMSCHRIJVING VAN HET PROJECTGEBIED EN STUDIEGEBIED

Het projectgebied beslaat een uitgestrekt gebied (Fig. 1), dat in het noordwesten afgebakend wordt door de Graanmarkt en de Marktstraat. In het westen vormt de Burchtstraat de grens van het onderzoeksgebied. Aan de overkant van de Dender maakt het Paul De Montplein er deel van uit. Verder loopt de zuidwestelijke grens van de zone in kwestie langs de Meerbekeweg tot aan de Fabriekstraat in het zuiden. De Fabriekstraat vormt tevens de onderste oostelijke grens van het gebied, tot aan de Dender. Ten noorden van de Dender wordt de oostelijke rand van het gebied verder gevormd door een oude arm van de Beverbeek, om vervolgens langs enkele gebouwen en een parking in het noordoosten uit te monden in de Dreefstraat. De gebouwen gelegen langs de Oude Kaaistraat met huisnummers 26 en 28, het achterliggende huisnummer 1 en de parking langs de Dreefstraat maken ook deel uit van het plangebied. Via de Dreefstraat wordt opnieuw aansluiting gemaakt met de Graanmarkt.

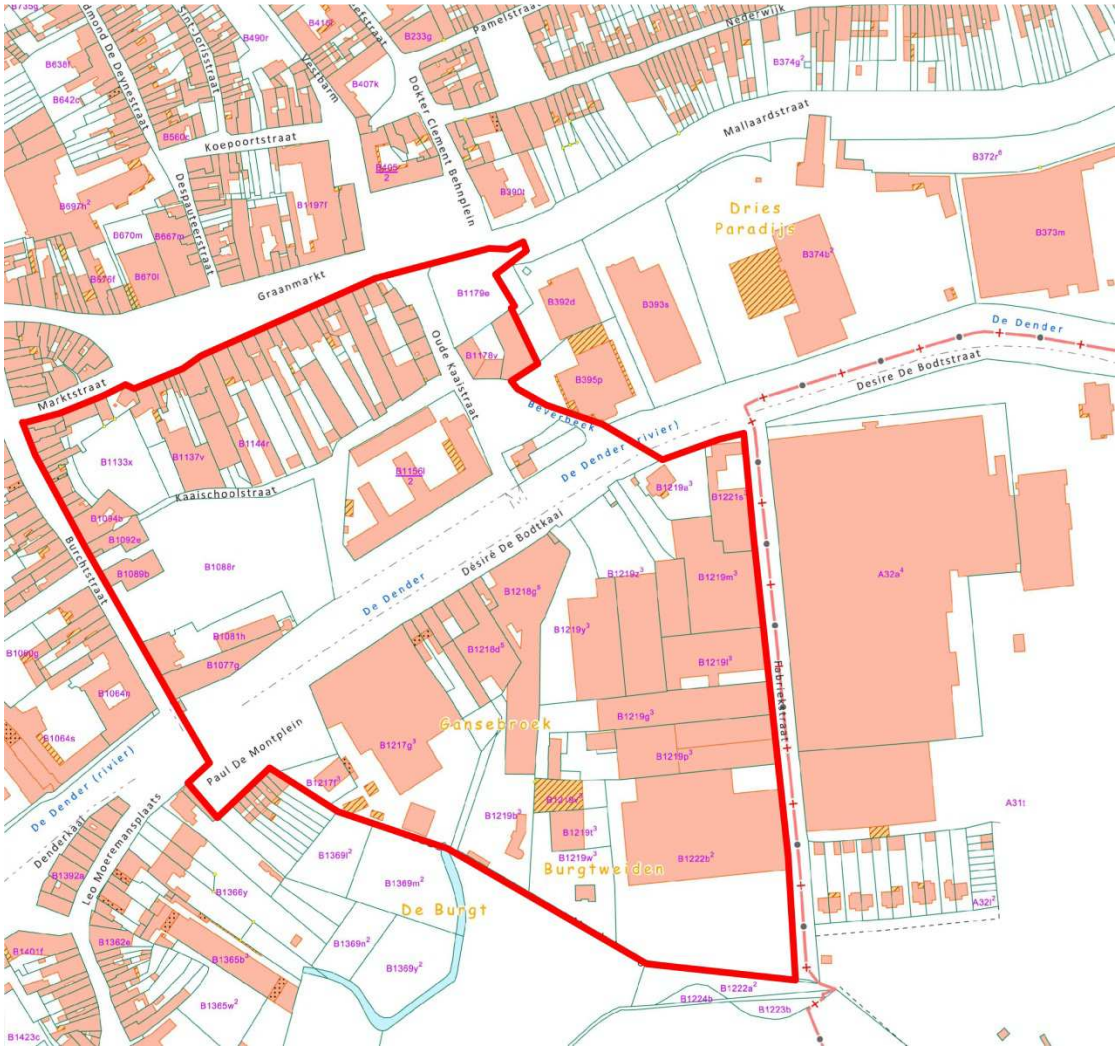

Figuur 1: afbakening van het onderzoeksgebied op het hedendaags kadaster

Het masterplan "OCMW-site", heden 'Inghelandt-site' genaamd, te Ninove bevindt zich momenteel nog in de conceptfase, concrete invullingsplannen zijn nog niet beschikbaar. Bovendien is de herontwikkeling van het gebied opgesplitst in deelfasen, waarbij in eerste instantie het gebied tussen de Graanmarkt en de Dender gerealiseerd wordt. Deze bureaustudie focust zich op het noordelijke deel van het projectgebied,

i.e. de terreinen gelegen ten noorden van de Dender, gezien de ontwikkelingen zich in eerste instantie hier afspelen. Wat het gebied ten zuiden van de Dender betreft, gelegen tussen de Desiré de Bodtkaai, de Fabriekstraat en de Meerbekeweg, zal de herontwikkeling ten vroegste binnen 20 jaar aanvangen.

De geplande herontwikkeling van het gebied ten noorden van de Graanmarkt ziet er op het ogenblik van het finaliseren van deze nota (maart 2015) als volgt uit[1]:
-In de zone onmiddellijk achter en tussen de Onze-Lieve-Vrouwekapel (Burchtstraat 44) en het OCMW (Burchtstraat 50) zullen zorgwoningen en een Sociaal Huis gebouwd worden. Op deze plaats werd in 2012 reeds het voormalige hospitaal/ OCMW rusthuis gesloopt (Figuur 2a, nr. 1).
-Het voormalige schoolgebouw gelegen tussen de Oude Kaai en de Kaaischoolstraat zal gedeeltelijk behouden blijven en deels plaats maken voor commerciële appartementen. Het te behouden deel betreft waarschijnlijk het deelgebouw grenzend aan de Oude Kaai en mogelijk een gedeelte van het deelgebouw langs de Dender (Figuur 2a, nr. 2).
-Een gedeelte van de achtertuinen van de huizen langs de Graanmarkt zal worden bebouwd met ééngezinswoningen (Figuur 2a, nr. 3).
-Op de huidige parking op de hoek van de Oude Kaai en de Dreefstraat worden sociale woningen gebouwd (Figuur 2a, nr. 4).
-Op de hoek van de Oude Kaai en de Dender worden appartementen voorzien. (Figuur 2a, nr. 5)
-Er wordt een ruime groenzone voorzien, lopend van de Dender tot de Graanmarkt en dit via de grote tuin van het 'huis Doremont' (Figuur 2a, nr. 6).
-Een oude Denderarm, momenteel ondergronds, zal opnieuw worden opengemaakt en de Beverbeek zal iets verder worden opengemaakt dan heden het geval is (Figuur 2a, nr. 7).
-In dit gebied zal een (of meerdere) ondergronds parking(s) voorzien worden, waarvan de precieze locatie op dit moment nog niet duidelijk is.

Figuur 2a: kadasterplan met aanduiding van de geplande ingrepen in het noordelijk deel van het projectgebied

[1] http://www.ninove.be/nl/876/content/9669/ocmw-site.html (raadpleging afgesloten d.d. 30 maart 2015)

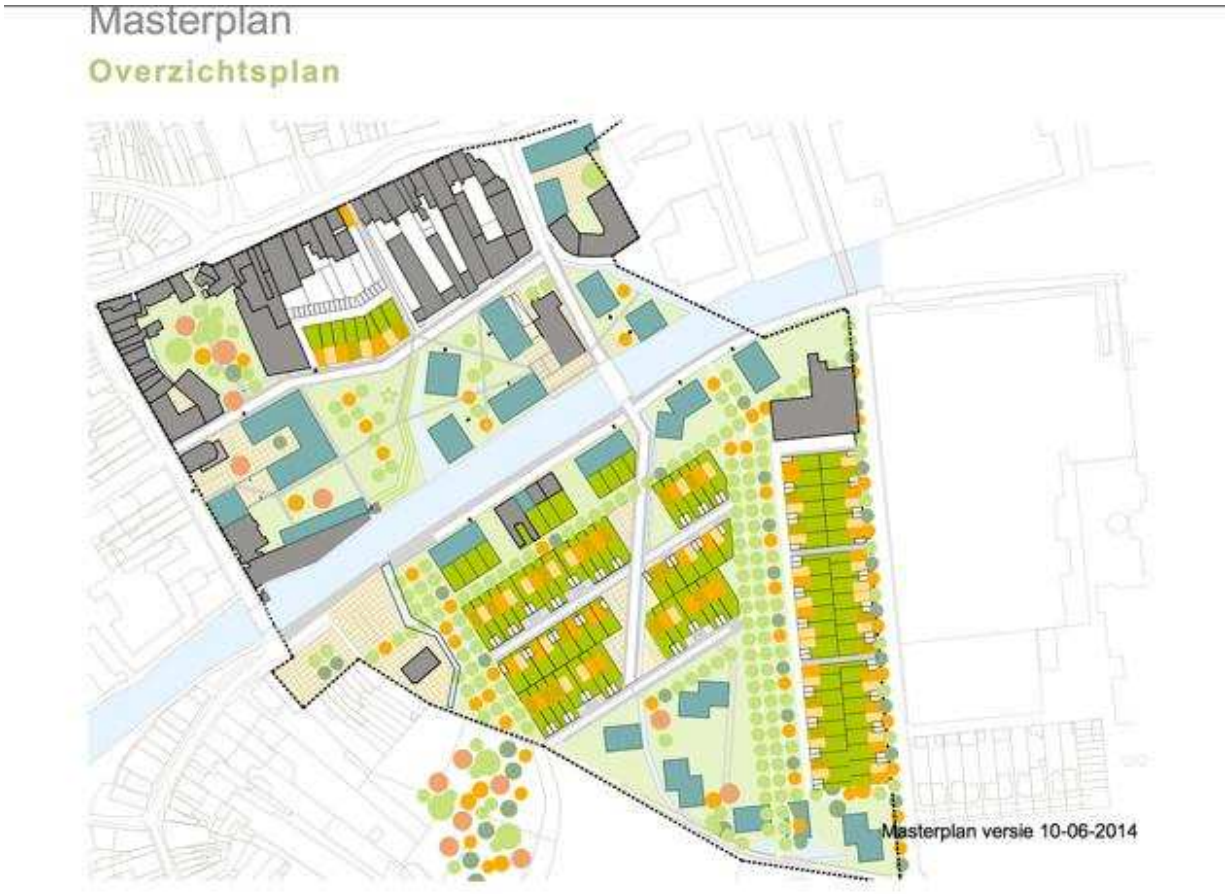

Figuur 3b: ontwerpversie masterplan met aanduiding van de mogelijk geplande ingrepen

4. TOPOGRAFISCHE, LANDSCHAPPELIJKE EN BODEMKUNDIGE SITUERING

Ninove is gelegen in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen, dicht bij de grens met de provincie Vlaams Brabant (Fig. 3). De stad is te situeren in de Dendervallei. Deze kenmerkt zich op deze plaats door de aanwezigheid van uitgesproken steilranden aan de oostelijke flank en een meer glooiend en gradueel opklimmend landschap aan de westelijke flank (Fig. 4). Dit gebied bevindt zich in de ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone, meer bepaald in het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict. Deze regio is gekenmerkt door een tertiair heuvellandschap afgedekt door voornamelijk lemige eolische afzettingen. Het reliëf, de dikte van het leemdek en de tertiaire ondergrond hebben een gunstige invloed op de waterhuishouding.[2]

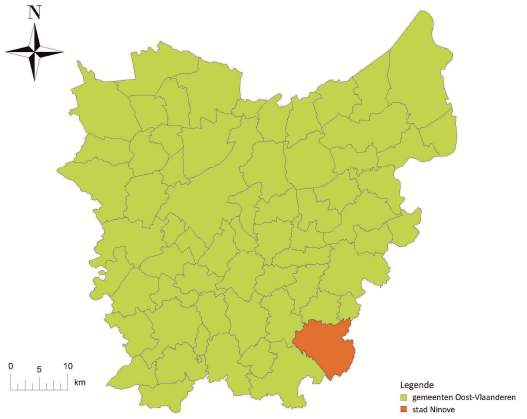

Figuur 4: situering van Ninove binnen Oost-Vlaanderen

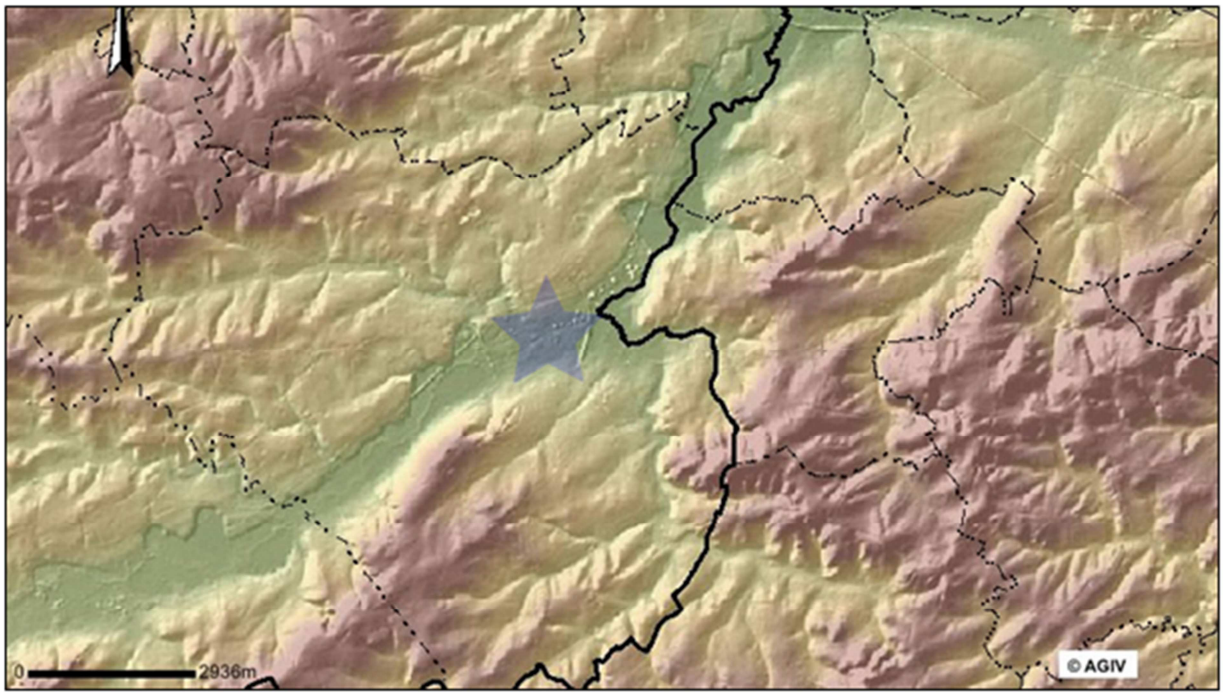

Figuur 5: Digitaal hoogtemodel van de Dendervallei ter hoogte van Ninove. (bron: AGIV)

Het grootste deel van het projectgebied wordt op de bodemkaart omschreven als bodemtype OB (= bebouwde zone met kunstmatige gronden). In het zuiden is er een zone met bodemtype Eep: natte, sterk gleyige kleibodem zonder profielontwikkeling. Ten zuiden hiervan begint een zone met bodemtype Ldp: matig natte zandleembodem (colluviale gronden) zonder profielontwikkeling (Fig. 5).

[2] Sevenant et al., 2002, pp. 158-161

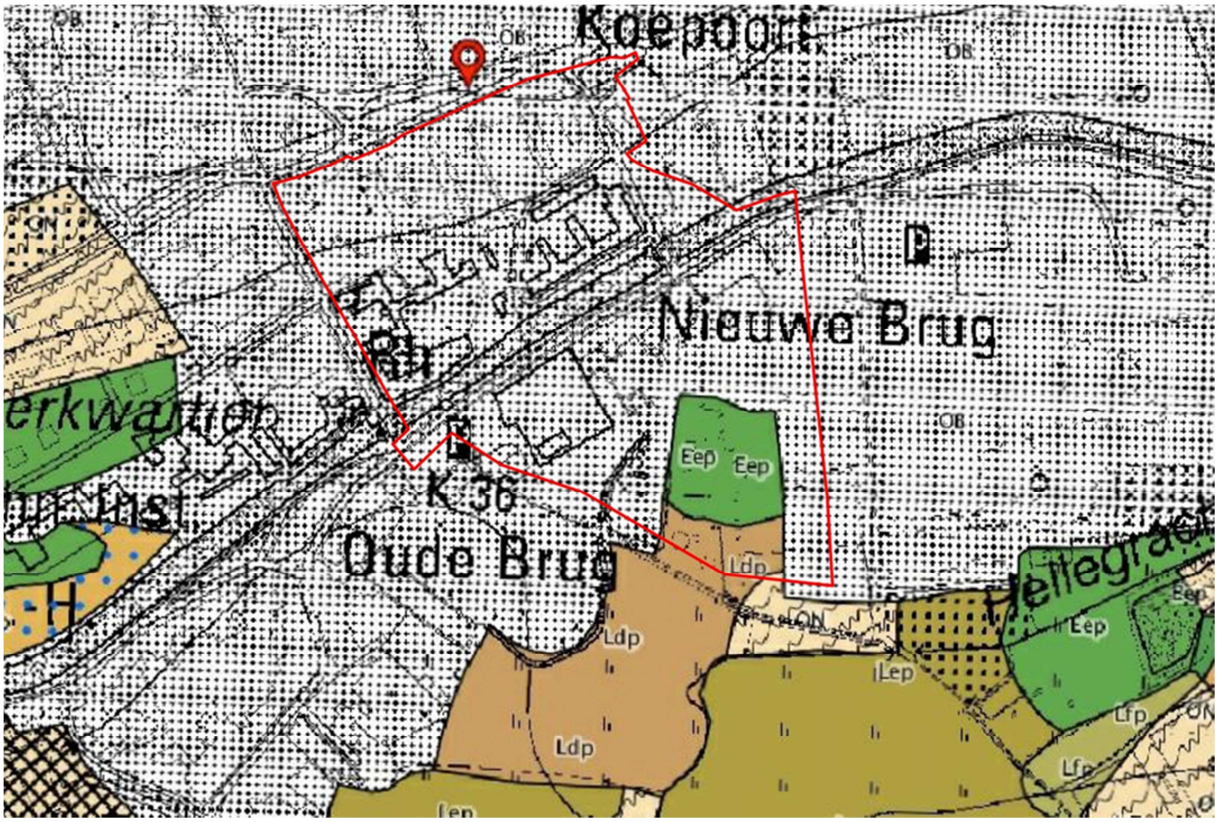

Figuur 6: afbakening van het onderzoeksgebied op de bodemkaart (https://www.dov.vlaanderen.be/)

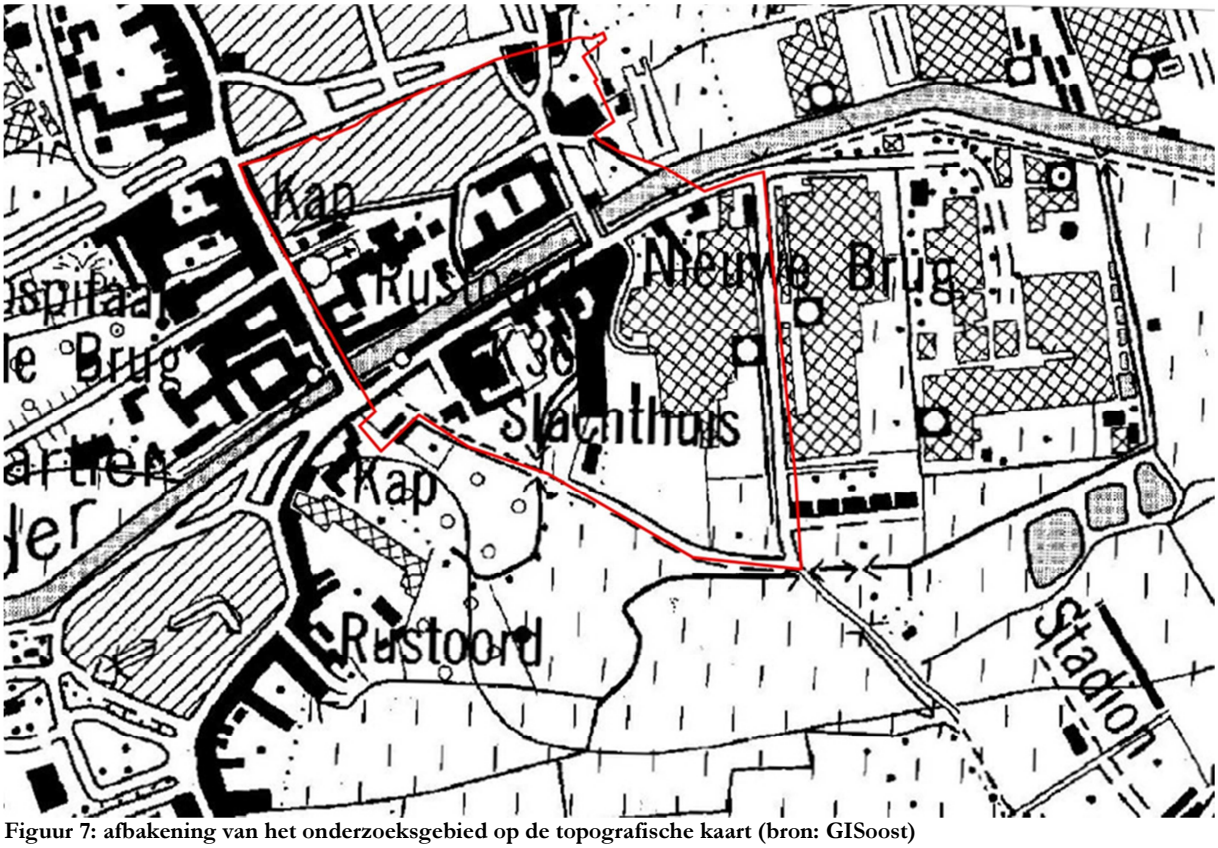

Figuur 7: afbakening van het onderzoeksgebied op de topografische kaart (bron: GISoost)

5. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE SITUERING

5.1. Het historische model met betrekking tot het ontstaan en de stedelijke ontwikkeling van Ninove[3]

5.1.1. Een overzicht van de huidige theorieën over het ontstaan en de verdere ontwikkeling van Ninove

Over het ontstaan van Ninove ontbreekt het ons aan bronnenmateriaal en is bijgevolg zeer weinig geweten. De oudste vermelding stamt uit 822, wanneer in een oorkonde van Keizer Lodewijk de Vrome de schenking van een deel van villa Neonifio aan de abdij van Saint-Amand-Lez-Eaux beschreven wordt.[4] Het villadomein maakte toen deel uit van de Pagus Brachbatensis of de gouw Brabant.[5]
Bij de interpretatie van historische gegevens in functie van de reconstructie van de stadsontwikkeling door de lokale historici wordt algemeen uitgegaan van het theoretisch model waarbij een aantal verspreide woningen in de omgeving van velden of een kouter geleidelijk aangroeien tot een kleine nederzetting.[6] Dergelijke nederzettingen evolueren in de Karolingische periode (8ste- 9de eeuw) niet zelden tot een domeincentrum of villa. Over de precieze locatie van de villa Neonifio is er voorlopig nog geen eensgezindheid. In een artikel uit 1996 vereenzelvigt G. Vande Winkel deze Karolingische villa met het "Oude Hof" van de heren van Ninove, gelegen ten zuiden van de Graanmarkt en aan de samenvloeiing van de Dender en de Molendender.[7] Hiermee sloot deze zich aan bij de visie die H. Vangassen reeds enkele decennia eerder formuleerde.[8] Verder onderzoek van de beschikbare historische bronnen door D. Van de Perre wees echter uit dat dit oude hof een eerder beperkte oppervlakte kende, waardoor het volgens hem moeilijk als het Karolingische heerlijke centrum kan beschouwd worden.[9] Bovendien bracht archeologisch onderzoek op de Graanmarkt geen sporen van bewoning ouder dan de 13de eeuw op, iets wat misschien toch zou verwacht worden.[10]
Tegenwoordig gaan de historici D. Van de Perre en G. Vande Winkel er eerder van uit dat de Karolingische villa Neonifio vereenzelvigd moet worden met het Hof te Nederwijk, gelegen in de Nederwijk (Fig. 8).[11] Volgens D. Van de Perre moet de oudste bewoningskern van Ninove alsook de eerste parochiekerk dan ook hier gesitueerd worden. Hierbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het domeincentrum in de Nederwijk van de 11de-12de eeuw, hetzelfde gebleven is als dat van de 9de eeuw. Het *curtis de Nederwic* wordt immers voor het eerst vermeld in 1139 en was een heerlijk goed dat samen met omliggende weide, twee watermolens, vier visfuiken en visrechten op de Dender en de advocatia aan de abdij geschonken werd.[12]
Na het uiteenvallen van het Karolingische rijk (843) vormt het gebied tussen Schelde en Dender (waartoe ook Ninove behoort) het graafschap Biest en later het markgraafschap Ename. Midden 11de eeuw wordt het noordelijk deel van de mark Ename, waaronder ook Ninove, veroverd door de graaf van Vlaanderen en zien we een vervanging van Ename door Aalst als politiek centrum van het gebied tussen Schelde en

[3] Samenvatting van diverse theorieën, uit: Klinkenborg, De Maeyer et al, 2009, pp. 9-12, aangevuld met de meest recente gegevens..
[4] Van de Perre, 2005, p. 13.
[5] Vande Winkel, 1996, p. 218.
[6] Demeulemeester, 1990, pp. 117-149.
[7] Vande Winkel, 1996, pp. 212-213.
[8] Vangassen, 1948, pp. 59-61.
[9] Van de Perre, 2011, pp. 48-49
[10] Klinkenborg, De Maeyer et al, 2009
[11] Van de Perre, 2005, p & Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p 51.
[12] Van de Perre, 2011, pp. 46-47

Dender, hetgeen later binnen Rijksvlaanderen het Land van Aalst zal uitmaken.[13] Vanaf dit moment neemt Ninove een belangrijke strategische plaats in, gezien de ligging aan de grens met het opkomende hertogdom Brabant.
Volgens D. Van de Perre en G. Vande Winkel (Fig. 8) kan in de loop van de 9de-10de eeuw een verschuiving van locatie van de bewoningskern (van de Nederwijk naar het gebied rond de Graanmarkt) of alleszins een wijziging in het bewoningspatroon verondersteld worden. Ze stellen dat dit gebeurt onder invloed van de gewijzigde politieke situatie en verhoudingen en zijn van mening dat het bewoningspatroon verandert en dat er in heel wat nederzettingskernen in onze streken castella recens facta ontstaan: tengevolge van een dreiging van buitenaf (traditioneel beschouwd als de invallen van de Noormannen) worden versterkingen opgetrokken.[14] Dit is een puur hypothetisch model dat er van uitgaat dat wanneer er nog geen sprake is van een geconcentreerde bewoningskern er zich een oprichting van vluchtburgen voordoet en dat er bij reeds bestaande pre-stedelijke bewoningskernen een aarden versterking wordt gebouwd. Deze versterkingen zouden vaak nog terug te vinden zijn in de huidige stadsplattegrond in de vorm van een circulair of semi-circulair patroon. In het geval van Ninove gaan D. Van de Perre en G. Vande Winkel (Fig. 8) uit van de oprichting van een vluchtburg in de vorm van een halvekringversterking. Over de precieze locatie van deze versterking zijn de geschiedschrijvers het niet altijd eens. In hun laatste publicatie plaatsen D. Van de Perre en G. Vande Winkel deze halvekringversterking binnen de benedenloop van de Beverbeek en de Molendender-Dender, waarbij een kunstmatig aangelegde gracht ten westen van het Oudstrijdersplein de versterking vervolledigde.[15] De huidige Graanmarkt, de Lange Muntstraat en het Oudstrijdersplein vormen in dit geval de kern van de versterking. Deze hypothese kon tot vandaag niet gestaafd worden door archeologische aanwijzingen hiertoe. Integendeel zelfs, het archeologisch onderzoek uitgevoerd op de Graanmarkt leverde geen enkel spoor uit deze periode op.
Deze versterking werd gecontroleerd door een lokale autoriteit, in dit geval de grootgrondbezitters van de Karolingische villa. Vanaf de 2de helft van de 11de eeuw worden deze Heren van Ninove vazal van de Graaf van Vlaanderen en krijgen ze van hem de heerlijkheid Ninove in leen. Bovendien behoren ze als stalmeesters van de graaf tot de meest invloedrijke adelijke geslachten van Vlaanderen.[16]
Volgens D. Van de Perre betekent dit dat de Heren van Ninove een tweede hof oprichten, ditmaal met een residentiële in plaats van een landbouweconomische functie: het "Oude Hof" gelegen aan de Graanmarkt.

Volgens D. Van de Perre, G. Vande Winkel en H. Vangassen (Fig. 8) evolueert in de loop van de 11de eeuw de versterking verder tot de kern van de Middeleeuwse heerlijkheid: er wordt een beperkte marktfunctie toegekend en de opkomst van belangrijke landwegen die door de nieuwe omwalde bewoningskern lopen, zorgen voor strategische belangen. Ook de ligging van Ninove aan de grens van het graafschap Vlaanderen verhoogde het belang van de omwalde stadskern.
In de loop van de 11de en 12de eeuw breidt volgens hoger vernoemde auteurs de bewoning nog verder uit langs de Beverstraat en de Burchtstraat (Fig. 8). Om deze nieuwe bewoning eveneens te beschermen wordt achter de huizen een eerste stadsomwalling aangelegd. Het is in dit kader dat volgens hen het toponiem "Oude Vesten" moet gesitueerd worden.[17] Een deel van deze gracht is nog te zien op het plan van Sanderus (ca. 1640).
In de 12de eeuw krijgen we twee nieuwe elementen in de stadsontwikkeling. De Heren van Ninove richten rond 1100 een versterkte burcht op ten zuiden van de omwalde stadskern (Fig. 8). Het betreft een mottekasteel opgericht tussen twee Denderarmen, een strategisch zeer belangrijke plaats bij de grens met Brabant. In 1114-1119 stichten deze Heren van Ninove tevens een klein seculier kapittel in de

[13] Vande Winkel, 1996, p. 218 & Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p 52.
[14] Vande Winkel, 1996, p 204-205.
[15] Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p 52., Van de Perre, 2011, pp. 48-49
[16] Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 52.
[17] Vangassen, 1960, p. 45-47 ; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 53.

parochiekerk van de Nederwijk, dat in 1137 omgevormd wordt tot een premonstratenzer abdij. In 1157 verhuist deze abdij naar een hoger gelegen gebied ten noorden van de stad.[18] Op deze wijze heeft Ninove in de 12de eeuw volgens D. Van de Perre en G. Vande Winkel een drieledige bewoningsstructuur: de omwalde stadskern rond de Graanmarkt, de burchtsite tussen twee Denderarmen en de abdijsite in het noorden.
In de loop van de 13de en 14de eeuw worden de onbewoonde gebieden tussen deze drie kernen verder opgevuld. De aanzet hiertoe wordt gegeven met het verleggen van de parochiekerk van de Nederwijk naar de nieuwe abdijsite, ten oosten van de abbatiale kerk.[19] Langs de Burchtstraat wordt in de 13de eeuw een hospitaal[20] en een begijnhof gesticht en in de 14de eeuw krijgen we de opkomst van de stedelijke schuttersgilden. Een tweede omwalling wordt aangelegd en deze omsluit zowel de burcht als de abdij.[21]

Figuur 8: Huidige visie op het ontwikkelingsmodel van Ninove, gebaseerd op het historische bronnenonderzoek van H. Vangassen, G. Vande Winkel en D. Van de Perre. (bron: Google maps)
1: De Nederwijk, mogelijk teruggaand op de villa Neonifio (8ste – 9de eeuw)
2: "Oude Hof" van de Heren van Ninove
3: Halvekringversterking (9de-10de eeuw)
4: Uitbreiding langs de Bever- en Burchtstraat (11de-12de eeuw)
5: Mottekasteel (omstreeks 1100)
6: Abdij (1157)
7: Uitbreiding en bouw stadswal (13de en 14de eeuw)

Voor de stad Ninove zelf lijkt de ontwikkeling van de stadskern alleszins sterk bepaald door waterlopen. Het Denderalluvium is er breder dan bijvoorbeeld te Aalst of te Geraardsbergen en de Dender waaiert er uit in meerdere armen. Stroomopwaarts, net voor Ninove, vertakte de Dender zich in twee grote takken die vervolgens stroomafwaarts voorbij Ninove weer samenkwamen.
De meest **noordelijke vertakking** heette de **'Nieuwe Dender'** of ook wel **'Molendender'**. Ter hoogte van de Graanmarkt kende de Nieuwe Dender (althans volgens het van Deventerplan, cfr. Infra) nog een splitsing in twee kleinere takken. Het eiland tussen deze takken heette het Ingelant.

[18] Vangassen, 1960, p. 50-59; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 53.
[19] Vangassen, 1960, p. 64-65; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 56; Berkers, M. & Klinkenborg, S., 2008, p. 4-5.
[20] Vangassen, 1960, p 67-72.
[21] Vangassen, 1960, p. 65-67; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 56-57.

De **zuidelijke tak** van de Dender stond bekend als de **'Oude Dender'**. Deze splitste zich eveneens op in twee kleinere takken, waarbij de meest zuidelijke (Hellegracht) de parochiegrens vormde tussen Ninove en Meerbeke. De noordelijke tak van de Oude Dender zou bij de tweede stadsuitbreiding opgenomen worden in de stadsomwalling.
De **Oude en de Nieuwe Dender waren verbonden** door een tussenloop. Deze tussenloop passeerde langs de Burchtstraat, waar de begijnenbrug werd opgericht.[22] In de 17de eeuw, wanneer verschillende Dendertakken reeds gekanaliseerd zijn, wordt deze (eveneens gekanaliseerde) tussenloop de **'Vaart'** genoemd.
Vanuit het noordwesten tenslotte liep tevens de **Beverbeek**, die net ten oosten van de stad in de Dender uitmondde.
D. Van de Perre stelt zich de vraag of de noordelijke Nieuwe Dender of Molendender een natuurlijke waterloop is dan wel of deze ontstaan is dankzij de aanleg van een sluis aan de grens met Pollare. Als argument voor het laatste beschouwt hij het feit dat ter hoogte van de Burchstraat twee watermolens stonden, waarvoor het water genoeg stuwkracht diende te bezitten.[23] In ieder geval was er op de Nieuwe Dender nauwelijks doorgaand scheepsverkeer mogelijk. Toch werd hierlangs tot tweemaal toe een aanlegplaats ingericht. De eerste, de Oude Werf situeerde zich net ten westen van de watermolens langs de Burchtstraat. Een tweede Werf, waarvan sprake is vanaf de 15de eeuw, bevond zich aan het Ingelant.[24]

5.1.2. Beperkingen van het historisch ontwikkelingsmodel

Hoewel de hierboven geschetste historiek een vrij aannemelijk en samenhangend beeld schetst van de ontstaansgeschiedenis van Ninove, zijn enkele kanttekeningen en nuanceringen hierbij toch aangewezen.
De globale visie op de vroegste stadsontwikkeling van Ninove baseert zich, hoewel in de loop der jaren aangepast aan nieuwe gegevens, grotendeels op een algemeen ontwikkelingsmodel voor steden in de Zuidelijke Nederlanden, zoals dit vooral werd ontwikkeld in de late jaren '80.[25] Dit ontwikkelingsmodel werd in het verleden opgesteld aan de hand van én getoetst aan enkele concrete voorbeelden, zoals bijvoorbeeld Aalst.[26] Voor Ninove werden vaak parallellen getrokken met de situatie in Aalst, er van uitgaande dat deze stad een gelijkaardige ontwikkeling kende. Het hanteren van dergelijke ontwikkelingsmodellen en parallellen houdt echter zekere risico's in, aangezien de ontwikkeling van een stad zeer sterk bepaald wordt door regiospecifieke omstandigheden. Uit een uitgebreide studie van R. Rutte omtrent stedenpolitiek en stadsplanning in de Lage Landen in de 12de-13de eeuw blijkt overigens zeer duidelijk dat de vorm en achtergronden van het verspreidingspatroon van de steden binnen het landschap, evenals die van de stadsplattegronden, van stad tot stad sterk kunnen verschillen. Ook de rol die de landsheren van Vlaanderen, als vertegenwoordigers van de graaf, bij stadswording spelen, is niet te onderschatten. In Vlaanderen was deze rol in de eerste plaats financieel gemotiveerd.[27]
We herhalen tevens dat het model voor Ninove vooralsnog niet archeologisch ondersteund kon worden, door afwezigheid van onderzoek op enkele cruciale plaatsen. Het onderzoek op de Graanmarkt, dat gelegen zou zijn binnen de 9de-10de eeuwse halvekringversterking, kon geen archeologische sporen duiden, ouder dan de 13de eeuw.

[22] Van de Perre, 2011, p. 57
[23] Van de Perre, 2011, pp. 57-59
[24] Van de Perre, 2011, p. 59
[25] Demeulemeester, 1990.
[26] Callebaut, Cooremans et al., 1994; De Groote en Moens, 1995; De Groote, 2000, pp. 234-252: Callebaut, 1983, pp. 227-249.
[27] Rutte, 2002, pp. 59-65 en pp. 145-151

5.1.3. Implicaties voor het onderzoeksgebied op basis van het historisch model

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat er nog heel wat hiaten zijn wat betreft onze kennis van de ontwikkeling van de stad. Bovendien zijn de heersende theorieën hoofdzakelijk gebaseerd op geschreven bronnen en kaartmateriaal en konden ze tot op heden slechts in zeer beperkte mate getoetst worden aan de archeologische bevindingen. De huidige theoretische modellen moeten in de toekomst dan ook verder onderbouwd of bijgestuurd worden door archeologische bevindingen.
Op basis van het historisch model, is het mogelijk dat binnen het onderzoeksgebied de **oudste bewoningskern** (villa Neonifio, 8ste – 9de eeuw) te situeren is, ten zuiden van de Graanmarkt.[28] Deze oudste kern bevindt zich volgens D. Vande Perre echter vermoedelijk meer naar het oosten, in de Nederwijk. **Pas in de loop van de 11de - 12de eeuw** zouden de Heren van Ninove hun residentie ten zuiden van de Graanmarkt inrichten (**het 'Oude hof'**).
De stadsuitbreiding van de 11de en de 12de eeuw zorgt er voor dat de gebieden langs de Burchtstraat bewoond worden. In de daaropvolgende eeuwen breidt de bewoning nog verder uit. In dit opzicht moet binnen het onderzoeksgebied dan ook rekening gehouden worden met mogelijke restanten van deze bewoning.
Gelet op de aanwezigheid van verschillende beekjes en Dender-armen binnen het onderzoeksgebied, is de kans groot dat de **achtererven** van de woningen langs de Burchtstraat, de Graanmarkt en de Varkensmarkt plaats boden aan tal van ambachten en nijverheden.[29] Zo is er in de 16de eeuw sprake van de aanwezigheid van brouwerijen, leerlooierijen en olie- en slagmolens die moesten instaan voor de verwerking van lijnzaad.[30] Bovendien is er vanaf de 15de eeuw sprake van een **aanlegplaats, Werf** genaamd, langs de Nieuwe Dender en gelegen ten zuiden van de Graanmarkt, in het Ingelant. Er kunnen dan ook sporen van al deze activiteiten aangetroffen worden in de ondergrond.
In het zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied wordt het terrein van de **versterkte burcht** uit de 11de eeuw gedeeltelijk aangesneden. Dit domein onderging mettertijd talrijke veranderingen en kan op archeologisch vlak ongetwijfeld heel wat opleveren.
In de 13de eeuw krijgen we de oprichting van een **hospitaal** langs de Burchtstraat. De precieze stichtingsdatum is niet gekend, maar de oudst gekende statuten dateren van 1268.[31] In de 13de eeuw bestond het hospitaal uit: een kapel in steenbouw, een ziekenzaal, een eetzaal en een slaapzaal voor de zusters en ook één voor de broeders, een kamer voor moeder-overste en stallen voor de huisdieren.[32] Dit hospitaal van O.-L.-Vrouw onderging met de eeuwen tal van wijzigingen en zal blijven bestaan tot in de 20ste eeuw. Tegenwoordig is enkel de kapel van het hospitaal bewaard. Van de overige gebouwen van het complex zijn mogelijk nog sporen in de ondergrond bewaard.
Het onderzoeksgebied kenmerkt zich tenslotte door de aanwezigheid van talrijke historische **Denderarmen en zijriviertjes** (zie verder). Door de uitgestrektheid van het hedendaagse bebouwde oppervlak en talrijke kanalisaties en overwelvingen van waterlopen is er echter nauwelijks iets geweten over de oorspronkelijke microtopografie en bodemgesteldheid.[33] De exacte locatie van deze waterlopen is dan ook onmogelijk op voorhand te bepalen.

---

[28] Volgens G. Vande Winkel, 1996
[29] De nabijheid van een waterloop is voor veel ambachten noodzakelijk om te kunnen functioneren
[30] Vangassen, 1960, pp. 269-276
[31] Vangassen, 1960, p 67
[32] Vangassen, 1960, p 71
[33] Van den Hove, fiche archeologische zone Ninove, in voorbereiding

5.2. Gekende archeologische sites o.b.v. de Centraal Archeologische Inventaris (CAI)

In de voorbije decennia werden er reeds verschillende kleine noodinterventies alsook meer grootschalige archeologische ingrepen uitgevoerd in de binnenstad van Ninove (zie CAI[34]). In het kader van deze studie zullen we ons echter beperken tot het beschrijven van de onderzoeken die binnen of in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied plaatsvonden (Fig. 9).

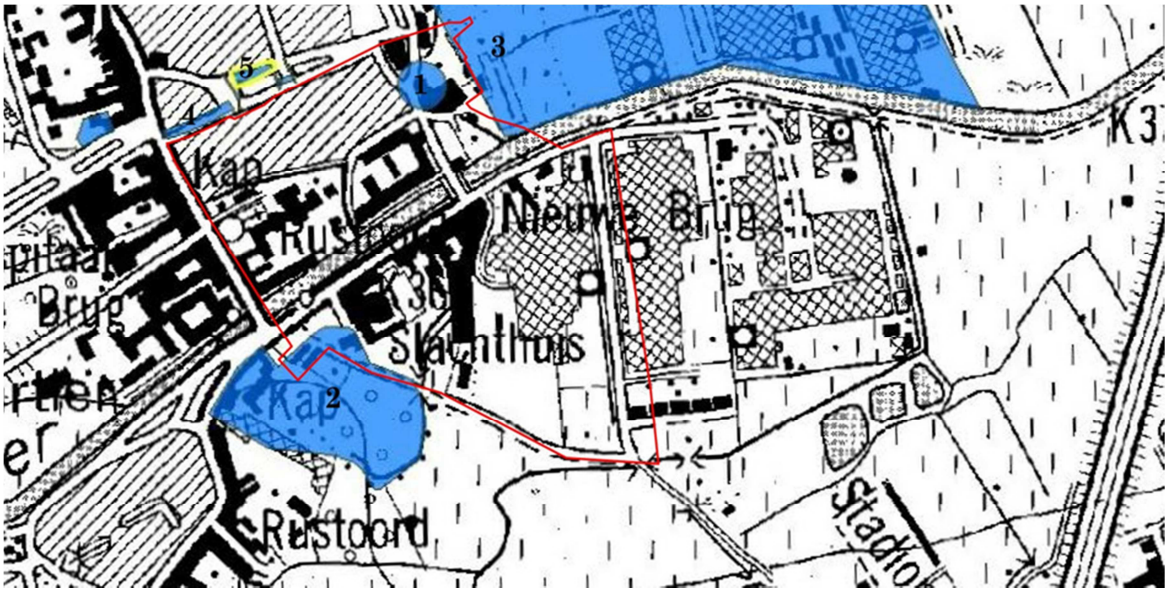

Figuur 9: Projectie op de topografische kaart van het archeologisch onderzoek in en rond het projectgebied (bron CAI-AGIV)

5.2.1. Site 1: Molen 'De Mets'

Hier bevond zich een watermolen die mogelijk teruggaat op een olieslagmolen. De oudste vermelding er van dateert van 1139. De molen werd afgebroken in 1997 om plaats te maken voor parkeerplaatsen en sociale woningbouw. Voor de afbraakwerken kon in 1997 een kleinschalig archeologisch noodonderzoek uitgevoerd worden. Dit onderzoek spitste zich hoofdzakelijk toe op het oudste gedeelte van het gebouwcomplex, het molenhuis, waarbij restanten van minstens drie moleninrichtingen werden aangesneden.[35] (Fig. 9, nr. 1)

5.2.2. Site 2: De Burgt (toponiem Hof De Berg)

Hier bevindt zich een castrale motte (11de – 14de eeuw) die later evolueerde tot een burcht (14de – 16de eeuw. De castrale motte bestond uit een opperhof en een neerhof, beiden omgeven door een walgracht. Het opperhof was een aarden ophoging waarop een mottekasteel gebouwd was. In de loop van de 14de eeuw wordt het opperhof een vooruitgeschoven wachttoren en wordt op het neerhof het eigenlijke kasteel gebouwd. (Fig. 9, nr. 2)

[34] cai.erfgoed.net.

[35] Van den hove & Wouters, 2000, pp 71-72

5.2.3. Site 3: De Maallaard/ Nederwijk

Gelegen tussen de Dender en de Nederwijkstraat. De CAI situeert hier op basis van de theorie van Dirk Van de Perre de oudste bewoningskern van Ninove. Binnen het gebied bevinden zich een kerk, een abdij, 2 watermolens en het Hof te Nederwijk.
Deze regio zou volgens het ontwerpplan mogelijk net aangesneden worden. (Fig. 9, nr. 3)

5.2.4. Site 4: Marktstraat

In 2009 werden tijdens rioleringswerken in de Markstraat enkele houten leerlooierskuipen, een mogelijke kaaimuur en een wirwar aan muren die mogelijk afkomstig zijn van een watermolen en bijhorend sluizensysteem aangetroffen. Deze vondsten bevinden zich net buiten het onderzoeksgebied, maar kunnen een indicatie zijn dat er binnen het onderzoeksgebied nog sporen van ambachten, zoals leerlooien, kunnen aangetroffen worden. (Fig. 9, nr. 4)

5.2.5. Site 5: Graanmarkt

Tijdens het archeologisch onderzoek van de Graanmarkt in 2009, uitgevoerd door SOLVA, werden 128 lithische artefacten uit het mesolithicum in situ aangetroffen. Mogelijk bevonden zich steentijdnederzettingen onder de middeleeuwse resten. Het is niet uitgesloten dat de steentijdoccupatie zich ook ten zuiden van de Graanmarkt, dichter bij de Dender, bevindt. (Fig. 9, nr. 5)
Wat de middeleeuwse occupatie van de Graanmarkt betreft, zijn geen sporen ouder dan 1300 aangetroffen. Bovendien leverde geen enkele context verspit ouder aardewerk op. Dergelijke vermenging zouden we op basis van vergelijking met onderzoek in andere stedelijke contexten toch mogen verwachten. Bijgevolg kon niet aangetoond worden dat er reeds menselijke aanwezigheid of activiteit op deze plek was in de volle middeleeuwen (cfr. *supra*: hypothese geformuleerd in het historische model van de stadsontwikkeling). Het onderzoek wees eerder op een groot stadsontwikkelingsproject in het eerste kwart van de 14de eeuw, waarbij op deze plaats de aanleg van een marktplein, een vrij snelle ophoging en de bouw van een graanhal kort nadien er voor zorgde dat het werd opgenomen binnen de zich uitbreidende stad. Het is dus mogelijk dat dit stadsdeel, waartoe ook het gebied ten zuiden van de Graanmarkt dient gerekend te worden, pas in gebruik genomen is op het ogenblik of kort voordat de laatste stadsomwalling werd aangelegd.[36]

[36] Klinkenborg, De Maeyer et al, 2009, pp 62-65

5.3. Historisch-cartografische en iconografische bronnen

5.3.1. Het hydrografisch net op basis van historische kaarten en terreinbezoek

Op basis van de diverse historische kaarten valt op dat het middeleeuwse en postmiddeleeuwse Ninove gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van verscheidene Denderarmen en kleine beekjes die bovendien een kronkelig verloop kennen. Geleidelijk aan en reeds vanaf de middeleeuwen, werd een groot deel van deze waterlopen gekanaliseerd, overwelfd of gedempt.

De diverse Denderarmen en beekjes hebben een belangrijke rol gespeeld in de totstandkoming van het onderzoeksgebied. Uit het hiernavolgend overzicht blijkt duidelijk dat de diverse waterlopen lange tijd een dynamisch karakter vertoonden.

Het valt dan ook lang niet altijd eenduidig te interpreteren hoe deze verschillende waterlopen geëvolueerd zijn. De verschillen tussen de historische kaarten onderling en hun respectievelijke betrouwbaarheid, zijn moeilijk te interpreteren. Wanneer we de waterlopen afgebeeld op de verschillende historische kaarten projecteren op een uittreksel van het hedendaags kadaster, dan merken we grote verschillen, vooral wat betreft de oudste kaarten. De exacte locatie van de waterlopen afgebeeld op de kaarten van van Deventer, Sanderus en De Deyn kan niet met zekerheid achterhaald worden (het blijven hypothetische projecties). Toch is duidelijk dat er geleidelijk aan een kanalisatie, overwelving en demping of verzanding plaats vindt. Vergelijken we de kaart van Ferraris met de Atlas der Buurtwegen dan lijkt de situatie ongewijzigd te blijven. Een laatste rechttrekking van de Dender en overwelving van de zijriviertjes, tot de huidige situatie, vindt plaats in de loop van de 20ste eeuw. Door het grillige verloop doorheen de geschiedenis en de relatieve onbetrouwbaarheid van sommige projecties, valt moeilijk in te schatten waar de historische lopen van deze waterlopen zich bevinden. Alleszins kan verwacht worden dat diverse geulen binnen het projectgebied gesitueerd zijn.

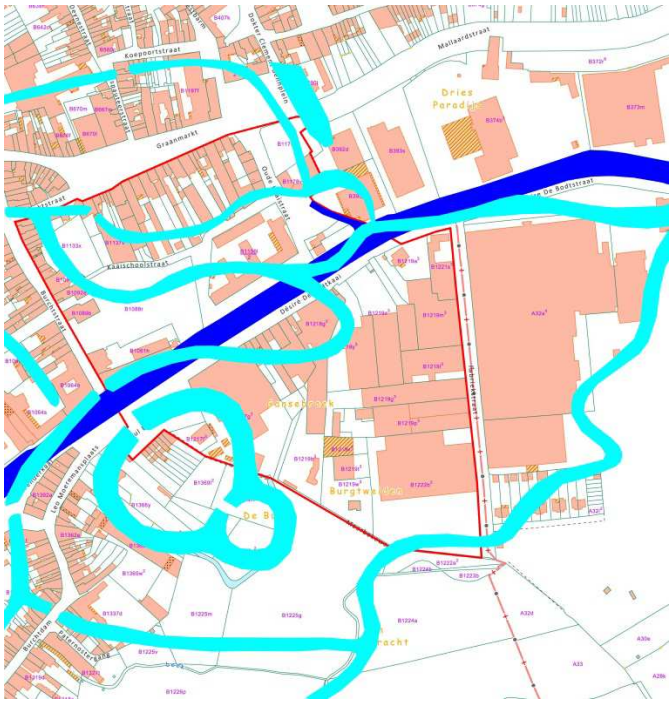

Figuur 10: uittreksel van het hedendaags kadaster met aanduiding van de huidige Dender (donkerblauw) en projectie van de waterlopen zoals ze op de kaart van van Deventer (ca. 1550) staan afgebeeld (lichtblauw)

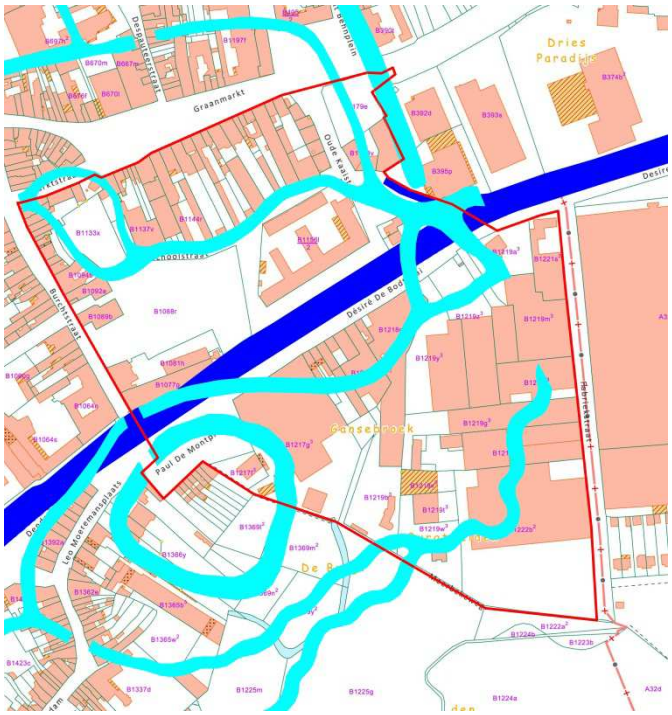

Figuur 11: uittreksel van het hedendaags kadaster met aanduiding van de huidige Dender (donkerblauw) en projectie van de waterlopen zoals ze op de kaart van Sanderus (1641) afgebeeld staan (lichtblauw)

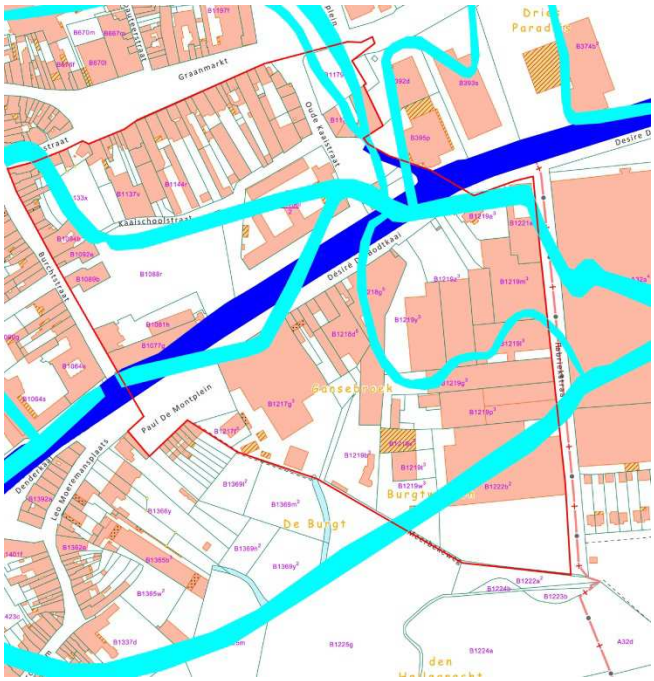

Figuur 12: uittreksel van het hedendaags kadaster met aanduiding van de huidige Dender (donkerblauw) en projectie van de waterlopen zoals ze op de pentekening van De Deyn (ca. 1662) staan afgebeeld (lichtblauw)

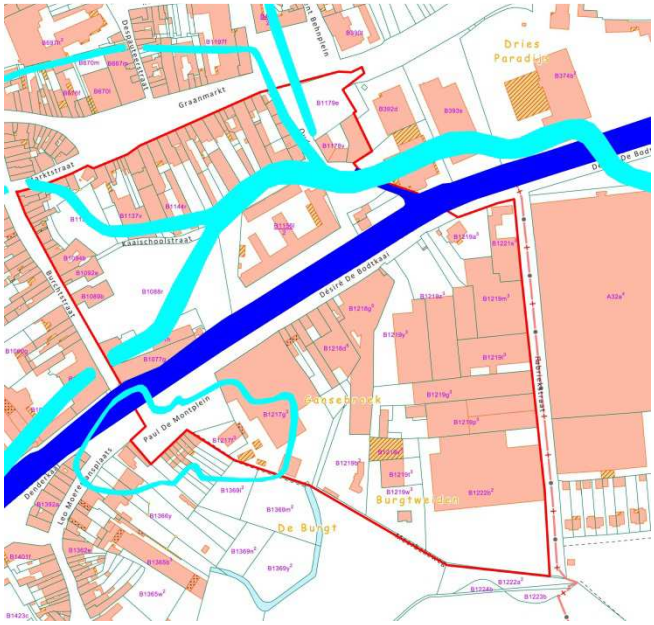

Figuur 13: uittreksel van het hedendaags kadaster met aanduiding van de huidige Dender (donkerblauw) en projectie van de waterlopen zoals ze op de Ferraris kaart (ca. 1777) staan afgebeeld (lichtblauw)

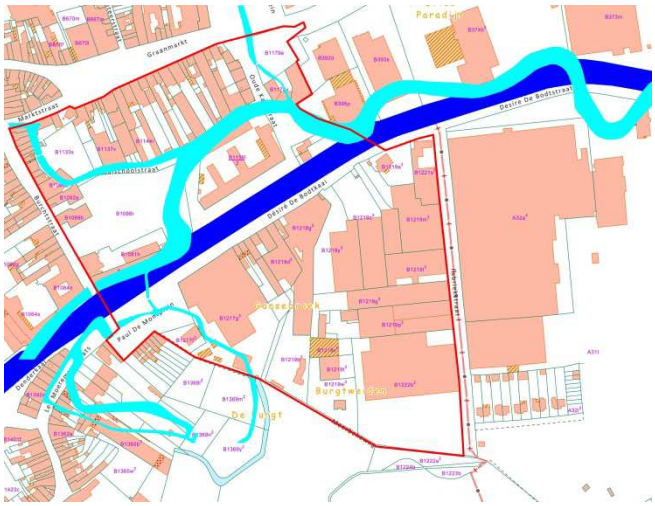

Figuur 10: uittreksel van het hedendaags kadaster met aanduiding van de huidige Dender (donkerblauw) en projectie van de waterlopen zoals ze op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) staan afgebeeld (lichtblauw)

Een terreinbezoek tenslotte leverde verschillende aanwijzingen op van deze kanalisaties, overwelvingen en dempingen.

Figuur 15: foto's van een oude Denderarm, tegenwoordig opgenomen in het rioleringsstelsel

Langs de huidige Dender, naast de hoek van de Kaaischoolstraat (Fig. 15) is een kleine zijtak zichtbaar die vervolgens verder loopt onder het huidige loopvlak. Wanneer we de locatie van dit water vergelijken met de Atlas der Buurtwegen, dan is duidelijk dat het hier de vroegere loop van de (toen reeds deels gekanaliseerde) Dender betreft. Deze is in de loop van de 20ste eeuw deels gedempt en opgenomen in het rioleringsnetwerk.

Figuur 16: foto's van een oude, deels open liggende Denderarm

Verder oostwaarts langs de Dender (Fig. 16) is nog een kleine waterloop, die op het huidig kadaster wordt aangeduid als zijnde de Beverbeek. Wanneer we echter de historische kaarten zoals de Atlas der Buurtwegen bekijken, dan is duidelijk dat het hier eveneens een gedeelte van de vroegere Denderloop betreft (dezelfde als bij Fig. 15). Net als aan de Kaaischoolstraat lijkt deze waterloop ondergronds verder te lopen, als deel van het rioleringsnet.

Figuur 11: foto van de tuin van het Dijnshof, genomen vanop de Kaaischoolstraat, in noordwestelijke richting, met waarneembare niveauverschillen

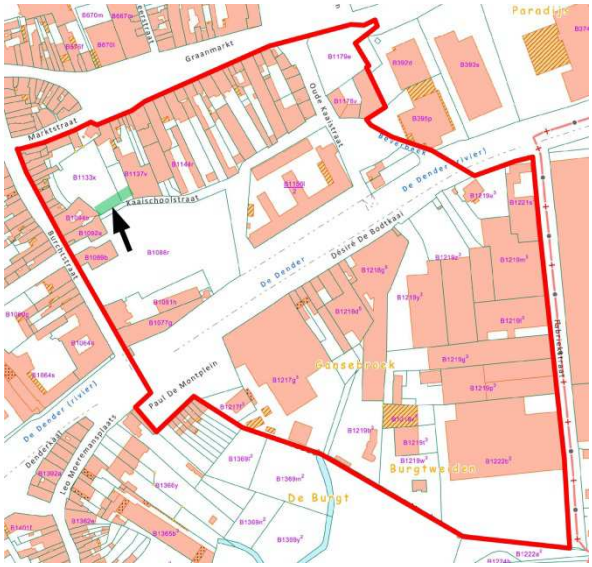

Figuur 18: het uitzicht van figuur 17 gelokaliseerd op het hedendaags kadaster

Een bezoek aan de **tuin van het voormalige Dijnshof of huis Doremont**, een beschermd landschap, leverde een aanwijzing op voor een andere oude Denderarm. Het betreft hier één van de kleinere takken van de Nieuwe Dender, nadat deze deels opgenomen was in de omgrachting van het Dijnshof. Op het terrein is een lange, smalle depressie zichtbaar die overeen lijkt te komen met de plaats waar deze volgens de Atlas der Buurtwegen gelegen was (Fig. 17, terreinopname, en fig. 14, Atlas der Buurtwegen).

5.3.2 Historische bebouwing

5.3.2.1. Jacob van Deventer – Atlas des villes des Pays-Bas: 73 places levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II: Nieneve, Heerlichoven, Meerbeeck (ca 1550) (kbr)

De projectie van het plangebied op de kaart van van Deventer is een benadering, gezien de schetsmatige weergave van de kaart. Bovendien kan op deze wijze geen gedetailleerd beeld gevormd worden. Op de kaart (Fig. 19) zien we dat de noordelijke, noordwestelijke en zuidwestelijke hoek van het plangebied zich binnen de laatmiddeleeuwse stad bevindt. Op deze kaart zijn de verschillende Denderarmen duidelijk weergegeven: de Nieuwe Dender of Molendender (nr. 1), de Oude Dender (nr. 3) en de tussenloop die later gekend is als 'Vaart' (nr. 4). Tussen de twee kleinere takken van de Nieuwe Dender bevindt zich het Ingelant (nr. 2). Voorts zou op de kaart tevens het Dijnshof of hof Doremont moeten afgebeeld zijn (nr. 4), maar dit is niet met zekerheid vast te stellen. Wel herkenbaar is de kapel van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (nr. 5) en de burcht (nr. 6). Tenslotte herkennen we ook nog de Beverbeek (nr. 7) met daaraan gelegen de molen 'De Mets' en daarnaast de vestberm en gracht van de 13de -14de eeuwse stadsomwalling (nr. 8).

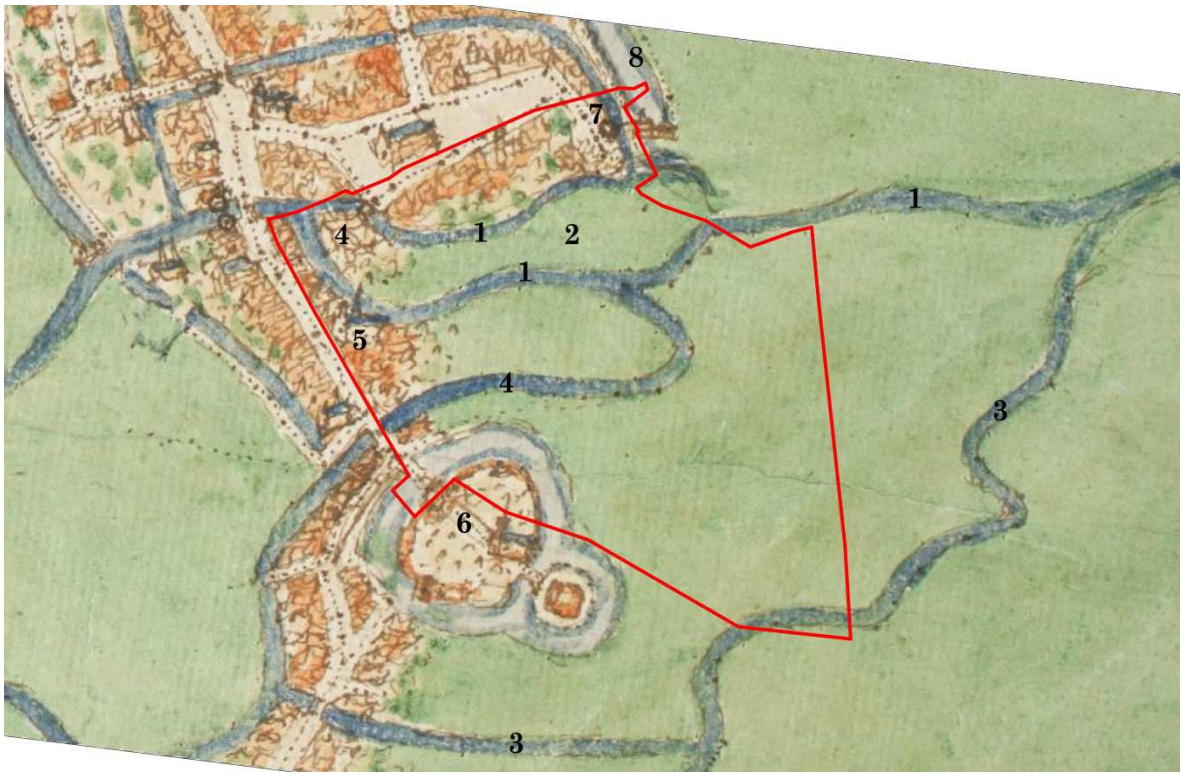

Figuur 129: detail van de kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het onderzoeksgebied (ca. 1550)

Figuur 20: detail van de kaart van van Deventer met projectie van het plangebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige, gekanaliseerde Dender

5.3.2.2. Antonius Sanderus – Flandria Illustrata: Ninove (1641) (kbr)

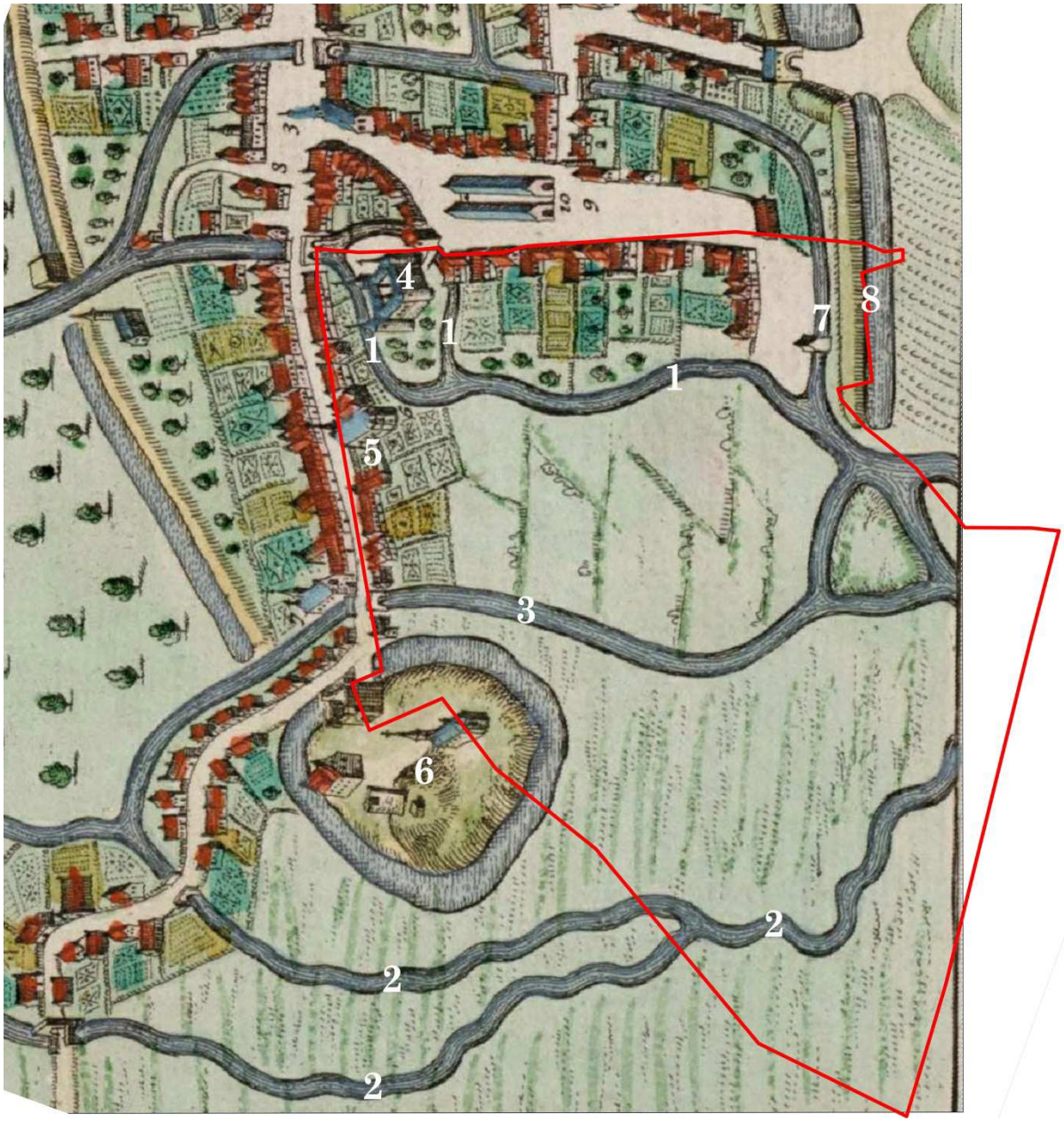

Figuur 21: Detail van de kaart van Antonius Sanderus (1641) met aanduiding van het onderzoeksgebied

Op de kaart van Sanderus (Fig. 21) treffen we een gelijkaardige situatie aan als op de kaart van Van Deventer, hoewel er toch ook enkele opvallende verschillen vast te stellen zijn. Het voornaamste verschil lijkt te liggen in aanwezige Denderarmen. De noordelijke Nieuwe Dender is nog aanwezig (nr. 1), alsook de zuidelijke Oude Dender (nr. 2). Ook de tussenloop, de latere 'Vaart' kan herkend worden (nr. 3). De zuidelijke tak van de Nieuwe Dender is echter grotendeels verdwenen en wat resteert lijkt opgenomen in de omgrachting van het Dijnshof (nr. 4). Het is niet duidelijk of deze Dendertak doelbewust werd gedempt, dan wel verdween als gevolg van verzanding. Ook hier moet overigens voorzichtig omgegaan worden met de projectie van het onderzoeksgebied op de kaart, aangezien de schematische weergave zorgt voor een onbetrouwbare schaal en verhoudingen. Voorts zien we ook hier de burcht afgebeeld (nr. 6), waarbij de omgrachting verschillend is van deze op de kaart van van Deventer. Van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal kan de kapel herkend worden, met daarnaast een ommuurde binnentuin die aan de andere

zijde vermoedelijk geflankeerd is door de kloostervertrekken (nr. 5). Voorts is ook de Beverbeek zichtbaar, met de molen De Mets (nr. 7) en daarnaast de vestberm en gracht van de stadsomwalling (nr. 8).

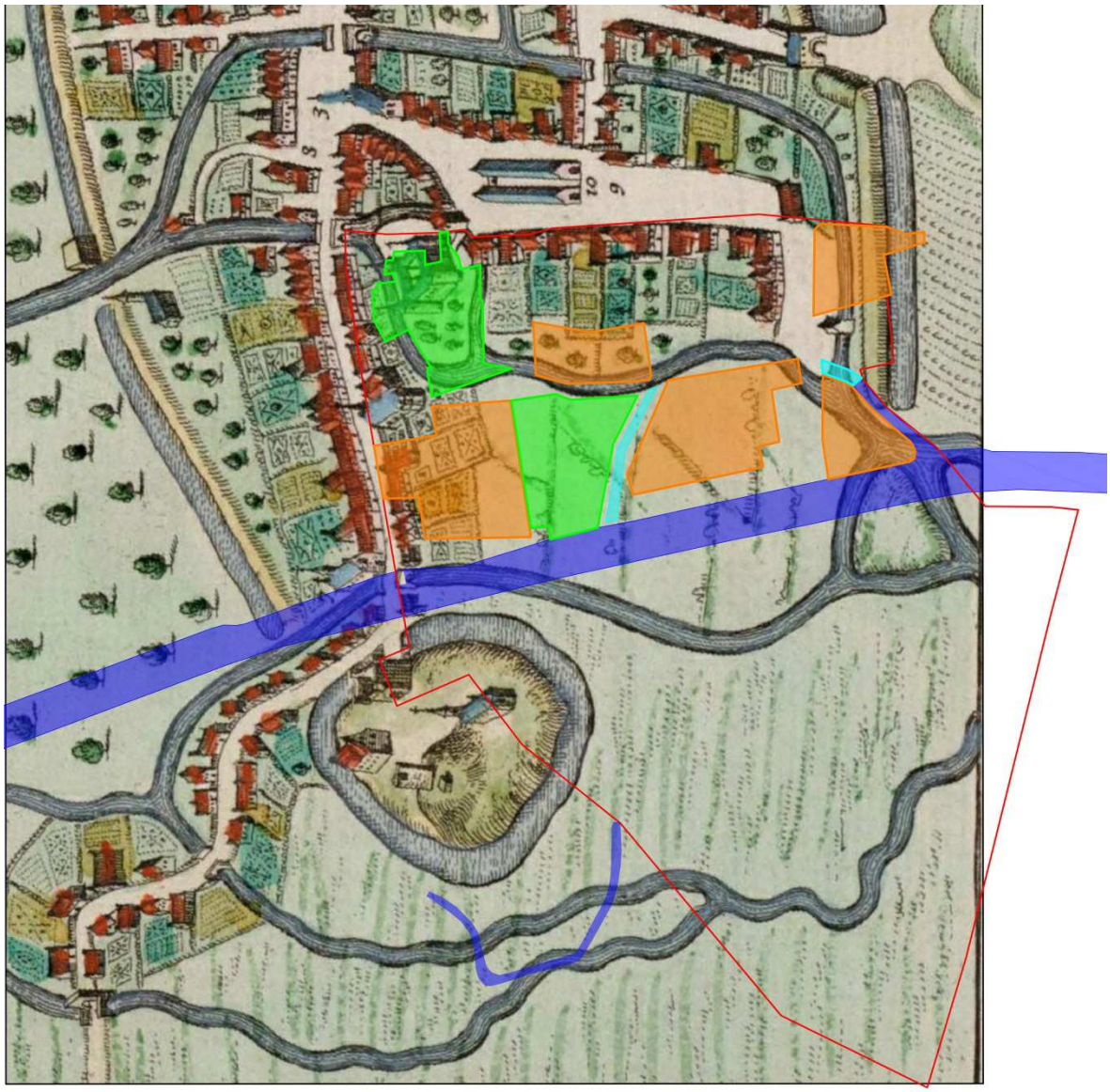

Figuur 22: detail van de kaart van Sanderus met projectie van het onderzoeksgebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige Dender

5.3.2.3. Philips De Deyn (1662) (archief Dirk Van de Perre)

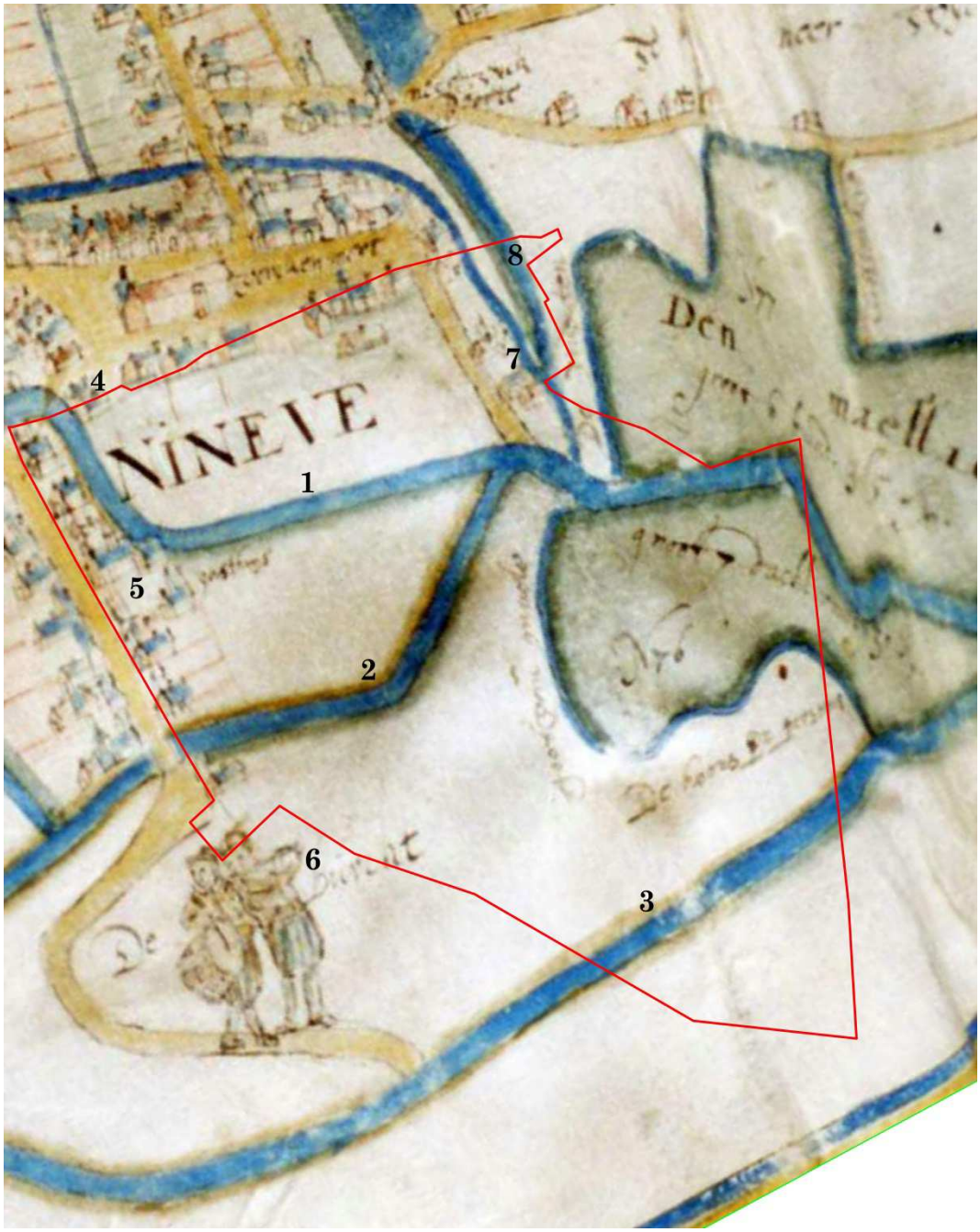

Figuur 23: Detail van de kaart van De Deyn (1662) met aanduiding van het onderzoeksgebied

De kaart van De Deyn (Fig. 23) vertoont een aantal onduidelijkheden. Wanneer we de afgebeelde Denderarmen vergelijken met de kaarten van van Deventer en Sanderus, dan is er duidelijk een groot verschil waar te nemen. De afgebeelde Denderarmen zijn opvallend rechtlijnig. Het is mogelijk dat het hier een eerder schematische weergave betreft, maar deze rechtlijnigheid kan evenzeer een gevolg zijn van de kanalisatie van de Denderarmen. Op de kaart zien we de noordelijke Nieuwe Dender (nr. 1), de zuidelijke Oude Dender (nr. 3) en de daartussen gelegen Vaart (nr. 2). Opvallend hierbij is het ontbreken van een waterloop rond het Dijnshof (nr. 4), zoals dit wel op Sanderus te zien is. De loop van de Beverbeek (nr. 7) is dan weer wel vergelijkbaar met de kaarten van Sanderus en Van Deventer. Het is echter onduidelijk welke van de afgebeelde gebouwen langs de Beverbeek de molen De Mets voorstelt. Naast de Beverbeek zien we opnieuw de vestberm en gracht van de stadsomwalling (nr. 8). Op deze kaart

lijkt deze stadsgracht uit te monden in de Beverbeek, wat op de kaarten van van Deventer en Sanderus duidelijk niet het geval is. Eveneens zichtbaar is het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal met de kapel (nr. 5). Op de kaart wordt dit het 'Gasthuys' genoemd. De burcht wordt ook benoemd (nr. 5), merkwaardig genoeg zonder dat hier enige bewoning of omgrachting is afgebeeld.

Figuur 24: kaart van De Deyn met projectie van het onderzoeksgebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige Dender

5.3.2.4. Jozef Johan Frans Ferraris – Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik: Ninove (1777) (geopunt.be)

Deze kaart (Fig. 25) is wederom meer stilistisch/schematisch van karakter. In hoofdlijnen sluit deze kaart aan bij de kaart van De Deyn. Wat opvalt is dat de omgrachting van het Dijnshof (nr. 1) verdwenen is, terwijl er bij de burcht net wel nog sprake is van een omgrachting. De burcht zelf lijkt ondertussen afgebroken (nr. 2). Het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal is nog duidelijk zichtbaar (nr. 3). De molen gelegen langs de Beverbeek (nr. 4) kan op deze kaart niet herkend worden. Naast de Beverbeek ligt de laatmiddeleeuwse stadsomwalling, die op deze kaart enkel lijkt te bestaan uit een gracht (nr. 6). Voorts lijken een aantal oude Denderarmen ondertussen verder gedempt te zijn en lijkt een deel van de Dender tevens gekanaliseerd (nr. 5).

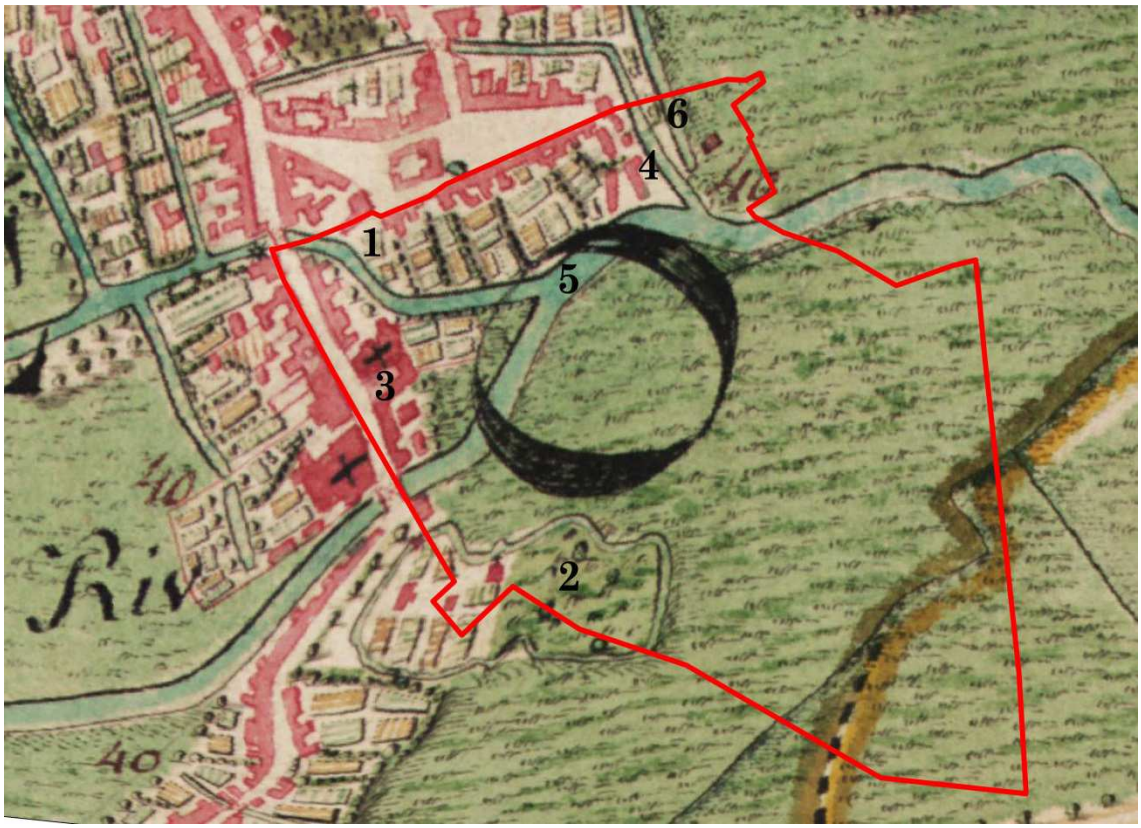

Figuur 25: het projectgebied op de Ferrariskaart (1777)

Figuur 26: Ferrariskaart met projectie van het onderzoeksgebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige Dender

5.3.2.5. Plan van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal (1783), s.n. (Algemeen Rijksarchief Brussel)

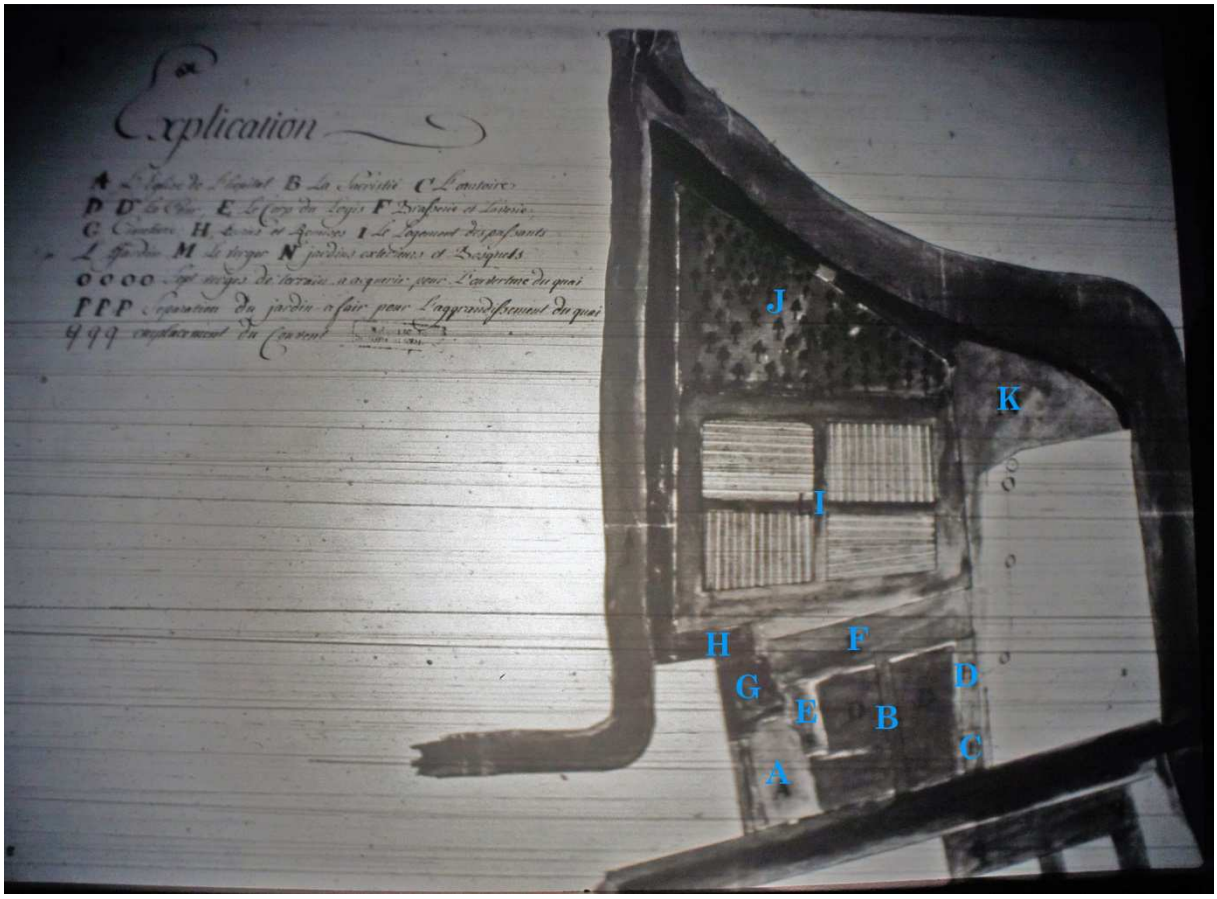

Figuur 13: foto van een gedeelte van het plan van het O.-L.-V. hospitaal uit 1783 met aanduiding van de voornaamste elementen (foto: Dirk Van de Perre)

In het Algemeen Rijksarchief te Brussel werd door Dirk Van de Perre een kaart aangetroffen van de terreinen van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal. Deze kaart bevatte ondermeer een plattegrond van het terrein (Fig. 27) en een vooraanzicht vanop de Burchtstraat (Fig. 28). Op de plattegrond zijn de functies van de verschillende onderdelen van het complex weergegeven. Vooraan, langs de Burchtstraat, is er de kapel (Fig. 27.A), het binnenplein (Fig. 27.B) en de gastenverblijven (Fig. 27.C). Daarachter bevinden zich de stallen/opslagplaats (Fig. 27.D), de sacristie en het oratorium (Fig. 27.E) en het hoofdgebouw (Fig. 27.F). Achter de kapel is er sprake van een begraafplaats (Fig. 27.G) en daarachter bevindt zich de eet- en wasplaats (Fig. 27.H). De achterkant van het domein bestaat uit tuinen (Fig. 27.I), boomgaard (Fig. 27.J) en bosjes (Fig. 27.K). Van de lege zone langs de Burchtstraat, rechts van het gebouwencomplex, wordt vermeld dat dit terrein nog moet verworven worden, zodat de kaai kan ontsloten worden ('terrain à acquérir pour l'ouverture du quai').

De versie van het O.-L.-V. hospitaal die hier is afgebeeld, dateert van na de herbouwing van 1763 tot 1775-177. Met enig voorbehoud lijkt deze ruimtelijke structuur in hoofdlijnen ook reeds op oudere kaarten deels waarneembaar (Sanderus, De Deyn). Van heel dit complex rest vandaag de dag enkel de kapel. De overige gebouwen werden in de loop van de 20ste eeuw vervangen door het OCMW-gebouwencomplex, dat op zijn beurt werd afgebroken in 2012.

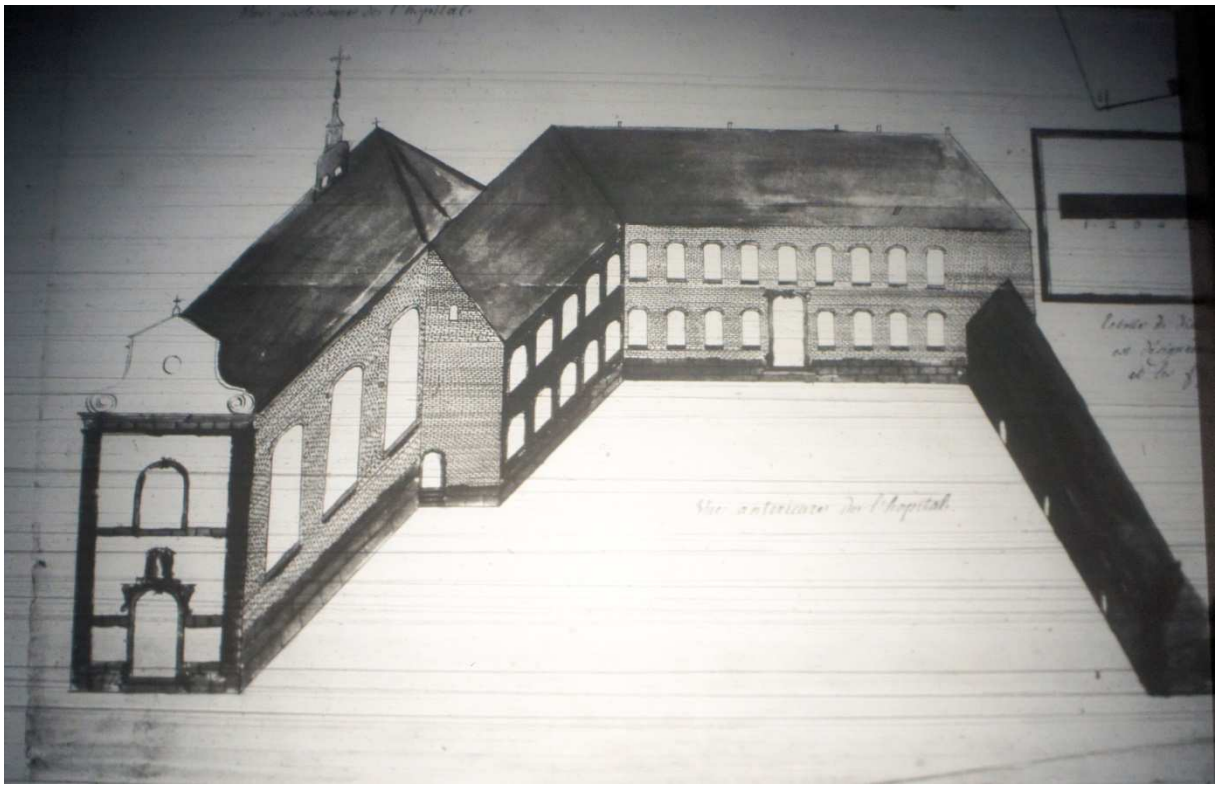

Figuur 28: foto van een vooraanzicht van het O.-L.-V. hospitaal zoals afgebeeld op de kaart uit 1783 (foto: Dirk Van de Perre)

5.3.2.6 Philippe Vandermaelen - Carte topographique de la Belgique (1846-1854) (geopunt.be)

Figuur 29: afbakening van het onderzoeksgebied op een detail van het kadasterplan van Vandermaelen (1846-1854)

Het kadasterplan van Vandermaelen (Fig. 29) toont opnieuw een vrij schematisch, doch meer betrouwbaar beeld op vlak van schaal en verhoudingen. Hier zien we de 19de eeuwse situatie afgebeeld, welke niet veel verschillen vertoont met de 18de eeuwse situatie zoals afgebeeld op de kaart van Ferraris. Het Dijnshof kan niet meer onderscheiden worden van de overige bewoning (nr. 1), het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal is nog steeds aanwezig en lijkt zelfs uitgebreid (nr. 2). Van de burcht rest enkel de omgrachting (nr. 3). De molen langs de Beverbeek (nr. 4) is wel aangeduid en is zelfs voorzien van de verwijzing 'Mins' of 'Moulins'. Van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling lijkt geen sprake meer te zijn. In vergelijking met de Ferrariskaart lijkt de Dender niet verder gekanaliseerd/gedempt (nr. 5).

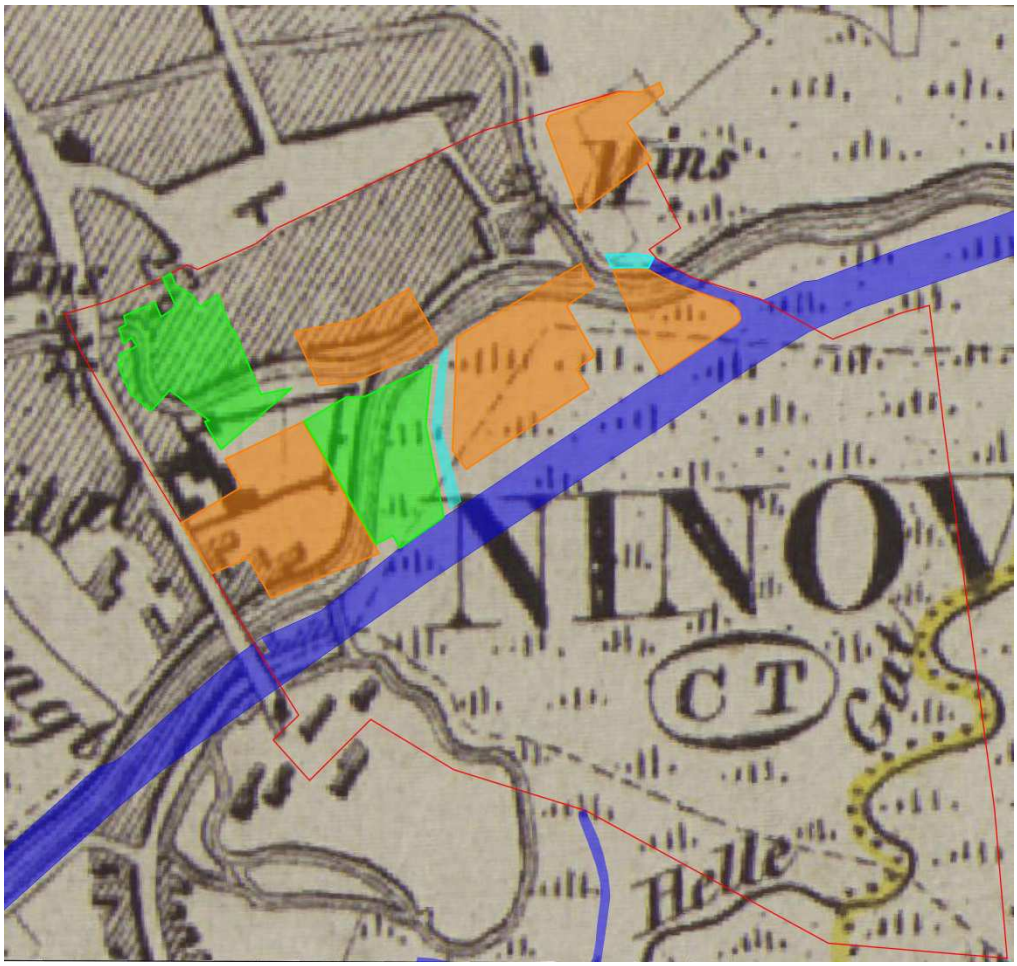

Figuur 30: kadasterplan van Vandermaelen met projectie van het onderzoeksgebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige Dender

5.3.2.7. Atlas van de buurtwegen (1840) (geopunt.be)

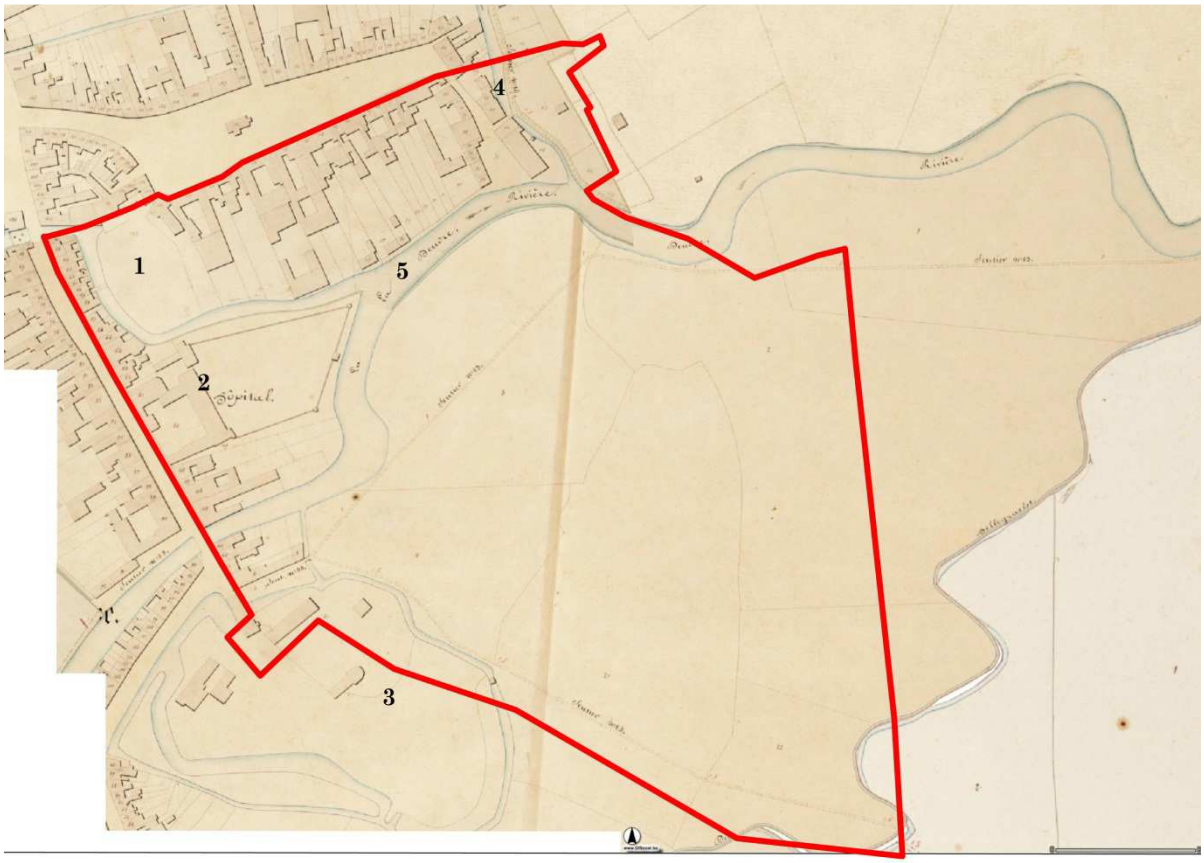

Figuur 31: afbakening van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (1840)

De Atlas der Buurtwegen (Fig. 31) geeft een vrij gedetailleerd beeld van de 19de eeuwse toestand van het onderzoeksgebied. Hier zien we dat het gebied ten noorden van de Dender nagenoeg volledig bebouwd is, met uitzondering van de plaats waar voorheen het Dijnshof te situeren was (nr. 1). Hoewel een deel van de vroegere omgrachting nog bewaard lijkt, is er binnenin geen bebouwing te ontwaren. Het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal (nr. 2), gelegen tussen de Nieuwe Dender en de Vaart, beslaat een grote oppervlakte, waarbij enkel de zone aansluitend aan de straat sterk bebouwd lijkt, zoals te zien op het plan d.d. 1783. Ten zuiden van de Dender zien we de vroegere burchtzone met de omgrachting en binnenin enkele gebouwen (nr. 3). Van de burcht zelf lijken geen resten bovengronds bewaard te zijn.
In het noorden van het onderzoeksgebied zien we de Beverbeek met vermoedelijk ten westen ervan de molen 'de Mets' (nr. 4).
Ook hier is de laatmiddeleeuwse stadsomwalling niet meer weergegeven.
De Dender (nr. 5) vertoont nog steeds hetzelfde verloop als op de kaart van Ferraris.

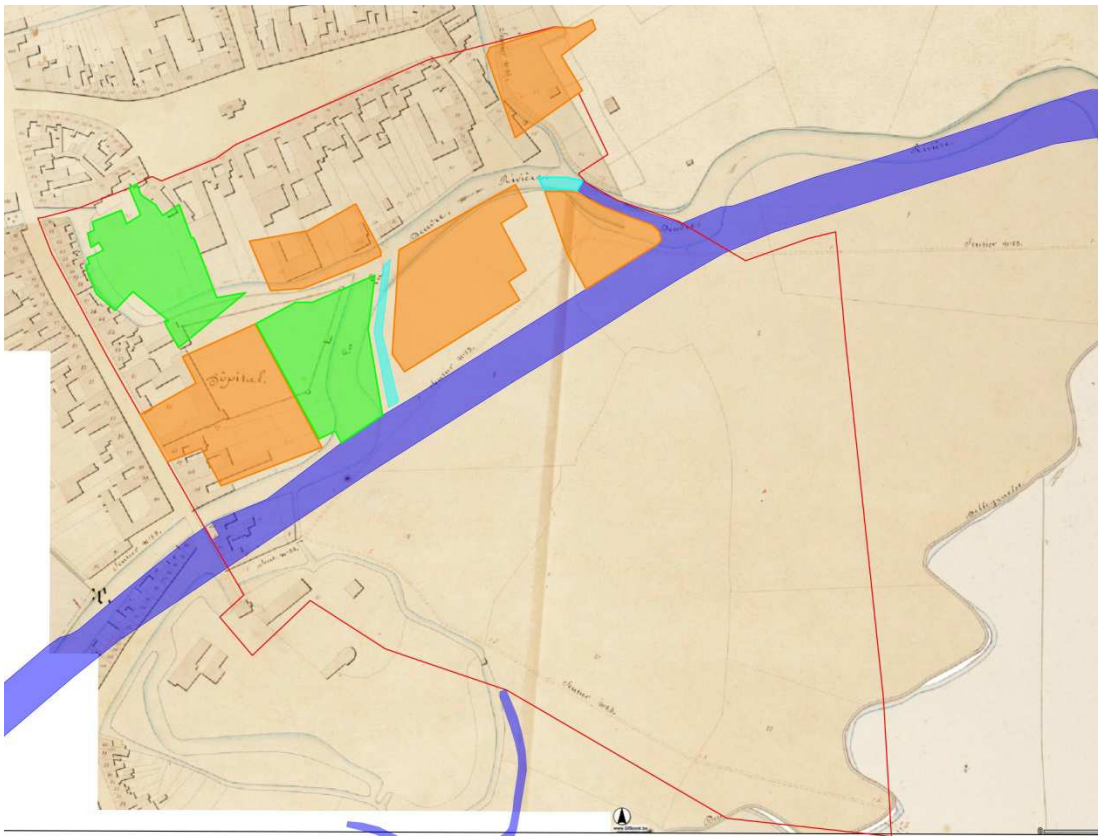

Figuur 32: Atlas der Buurtwegen met projectie van het onderzoeksgebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige Dender

5.3.2.8. Philippe Chrétien Popp - Atlas cadastral parcellaire de la Belgique (1842-1879) (geopunt.be)

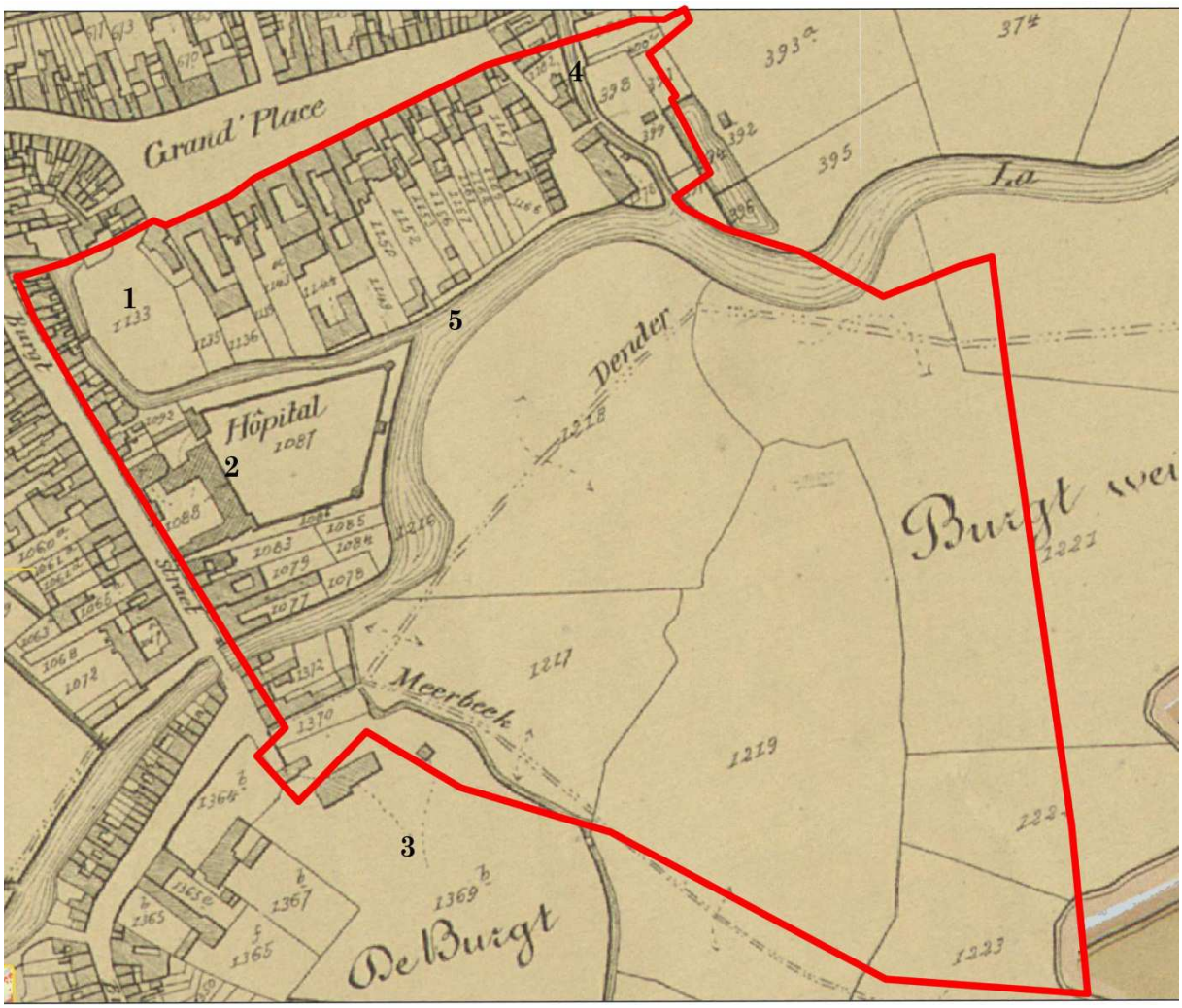

Figuur 14: detail van het kadasterplan van Popp met afbakening van het onderzoeksgebied (1842-1879)

De kadasterkaart van Popp (Fig. 33) vertoont een vergelijkbare situatie als de Atlas der Buurtwegen. We zien hierop het voormalige Dijnshof (nr. 1), het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (nr. 2), de voormalige burcht (nr. 3), de Beverbeek (nr. 4) en de Dender (nr. 5).

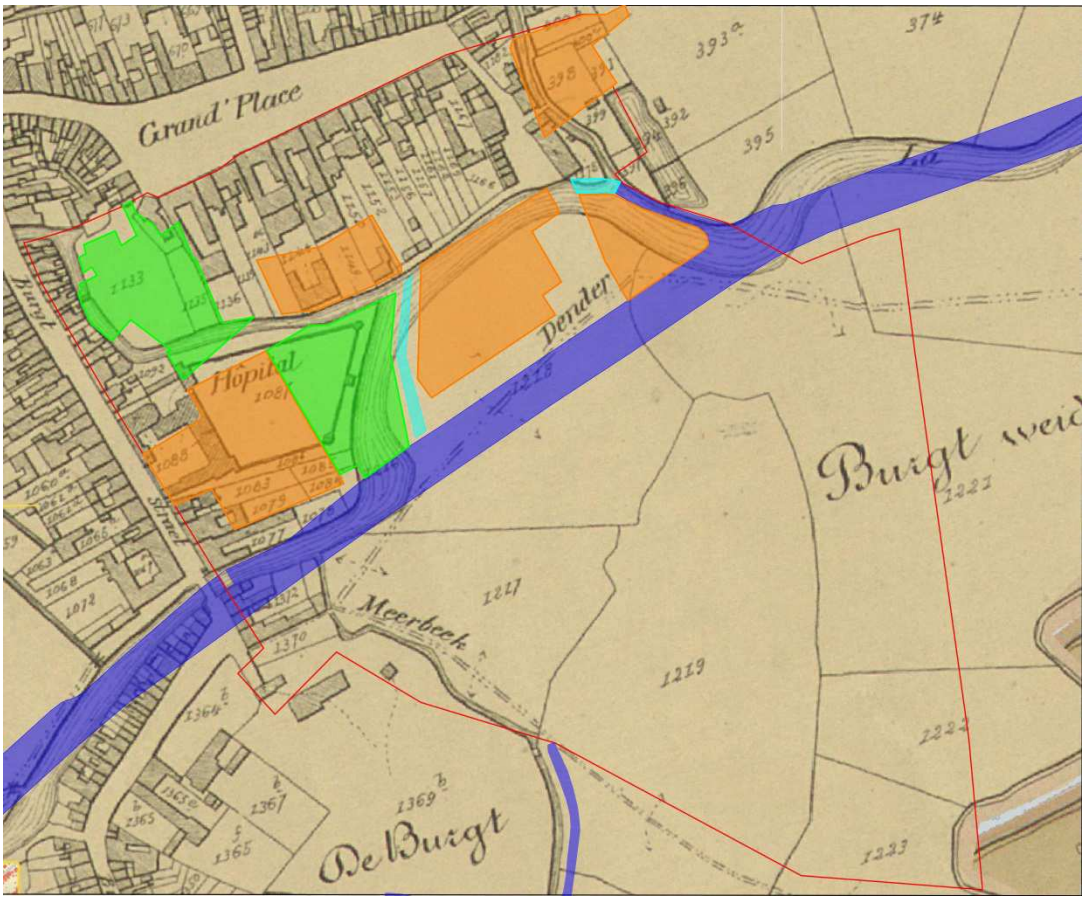

Figuur 15: kadasterkaart van Popp met projectie van het onderzoeksgebied, het vlekkenplan van de geplande realisaties en de huidige Dender

5.3.2.9. Fotografisch beeldmateriaal ca. 1904 (Documentatiecentrum De Mont – Ninove)

NINOVE — Hospitaal en weeshuis ± 1904

Figuur 35: foto's van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal, ca. 1904 (Documentatiecentrum De Mont-Ninove)

Deze foto's geven een beeld van de gebouwen van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal langs de Burchtstraat. Hierop zijn de kapel, burelen en het weeshuis zichtbaar. Een vergelijking van deze foto's met de plattegrond van het hospitaal uit 1783 (cfr. Supra) toont duidelijk dat de burelen en het weeshuis een latere

toevoeging zijn. De burelen zijn te lokaliseren op een gedeelte van het binnenplein. Het weeshuis staat evenwel op de locatie van de voormalige gastenverblijven en stallen, maar neemt een beduidend groter volume in. Deze uitbreiding dateert vermoedelijk uit de 19de eeuw.

5.3.2.10. Terreingesteldheid vóór de sloop van de OCMW-gebouwen

Figuur 36: kleurenorthofoto van het projectgebied, 2012 (bron: www.gisoost.be)

Op een luchtfoto uit 2012 (Fig. 36) is het volume aan huidige of recente bebouwing duidelijk zichtbaar. Vergelijken we het kadasterplan uit 2012 met de Popp kaart (d.d. 1842-1879) dan is een opvallende toename aan bebouwing waar te nemen (Fig. 37).

Figuur 16: projectie van de Popp kaart op een kadasterplan uit 2012

Wat betreft de site van het voormalige O.L.V.-hospitaal (Fig. 37, nr. 1), zijn op het kadasterplan de gebouwen van het recent afgebroken OCMW-hospitaal te zien. Op basis van het grondplan en enkele foto's van het OCMW-complex (Fig. 38) is duidelijk dat hierbij geen gebruik is gemaakt van de 19de eeuwse bebouwing, maar dat hier een nieuwe structuur werd opgericht. Hierbij werd de bebouwing uitgebreid naar achter toe, weg van de straatzijde. Enkel de 18de eeuwse kapel bleef bewaard.

Een vergelijking van het kadastraal plan van de voormalige kaaischool met de 19de eeuwse Popp-kaart (Fig. 37, nr. 2) toont duidelijk aan dat deze school, opgericht in het eerste kwart van de 20ste eeuw, deels op een vroegere Denderarm en deels op voorheen onbebouwd gebied is gebouwd.

Figuur 178: beelden van het recent afgebroken OCMW hospitaal (bron: google streetview)

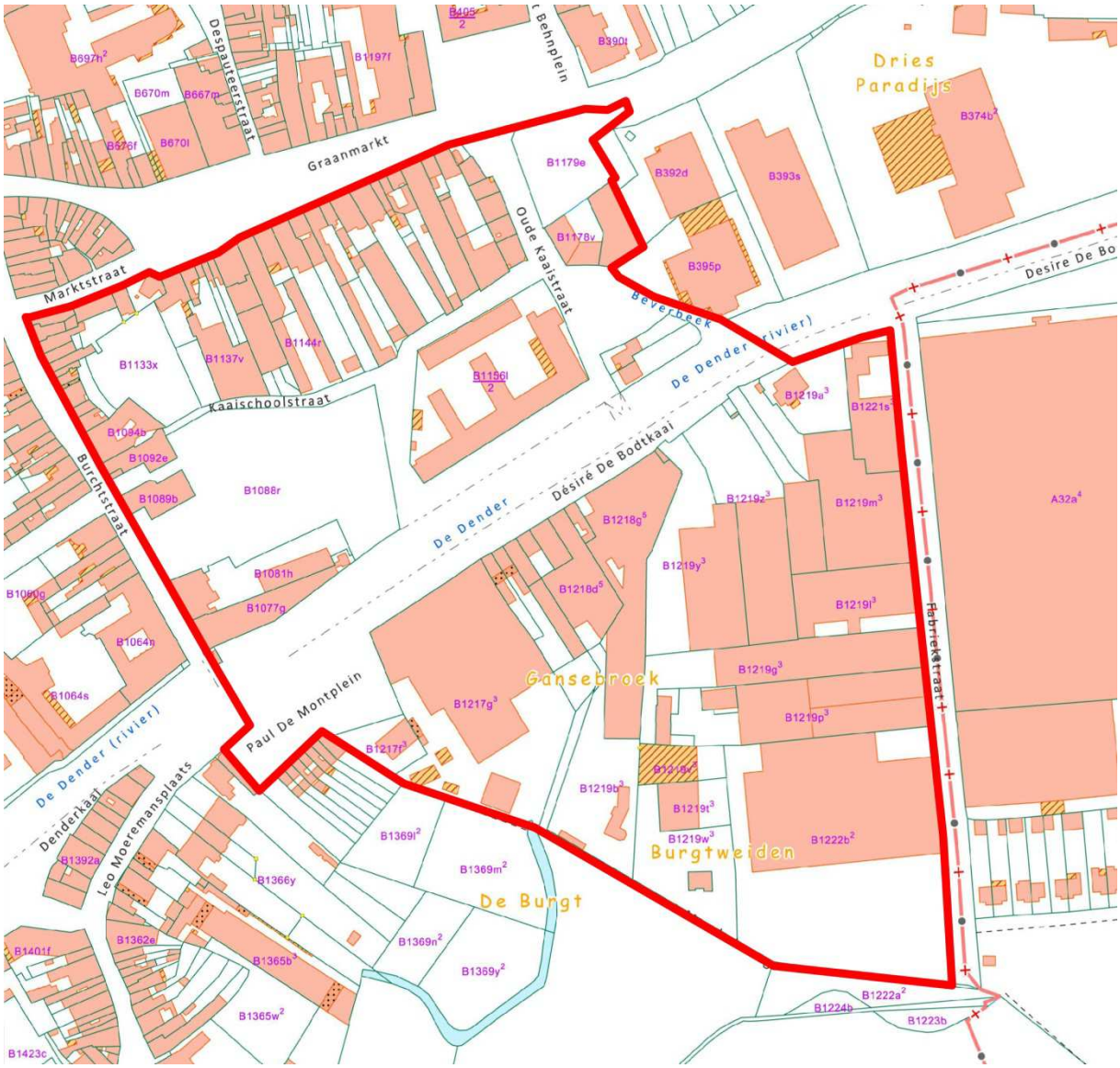

Figuur 189: het projectgebied afgebakend op het hedendaags kadaster, waarbij het OCMW complex reeds gesloopt is

6. BEHEERSINSTRUMENTARIA ONROEREND ERFGOED

6.1. Archeologische zone historische kern Ninove

In het kader van de nieuwe regelgeving inzake onroerend erfgoed, het Onroerenderfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013 [37] worden op moment van het afsluiten van deze bureaustudie de archeologische zones 'historische stadskernen' opgesteld. Deze archeologische zones geven mee uitvoering aan de nieuwe regelgeving inzake archeologische erfgoedzorg. Binnen deze zones zullen striktere regels van toepassing zijn in het kader van verkavelingsaanvragen of stedenbouwkundige vergunningsaanvragen. Projecten op percelen met een kadastrale oppervlakte van 300m² of meer, waarbij het bouwproject 100m² of meer bedraagt, zullen onderworpen worden aan een archeologietraject.[38]

Het projectgebied valt grotendeels binnen de historische kern van Ninove, zoals deze - onder voorbehoud van eventuele wijzigingen tijdens het afbakeningsproces en het openbaar onderzoek - afgebakend zal worden door het agentschap Onroerend Erfgoed.

[37] Het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet is in werking getreden op 1 januari 2015. De inwerkingtreding van, Hoofdstuk 5 van het decreet, dat de archeologische erfgoedzorg regelt, is voorzien in 2016 (beleidsnota onroerend erfgoed 2014 – 2019).

[38] Voor een gedetailleerde omschrijving van de veresiten, alsook de uitzonderingsvoorwaarden, verwijzen we naar het betreffende decreet, *Hoofdstuk 5, Afdeling 4, Archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem.*

6.2. Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed[39]

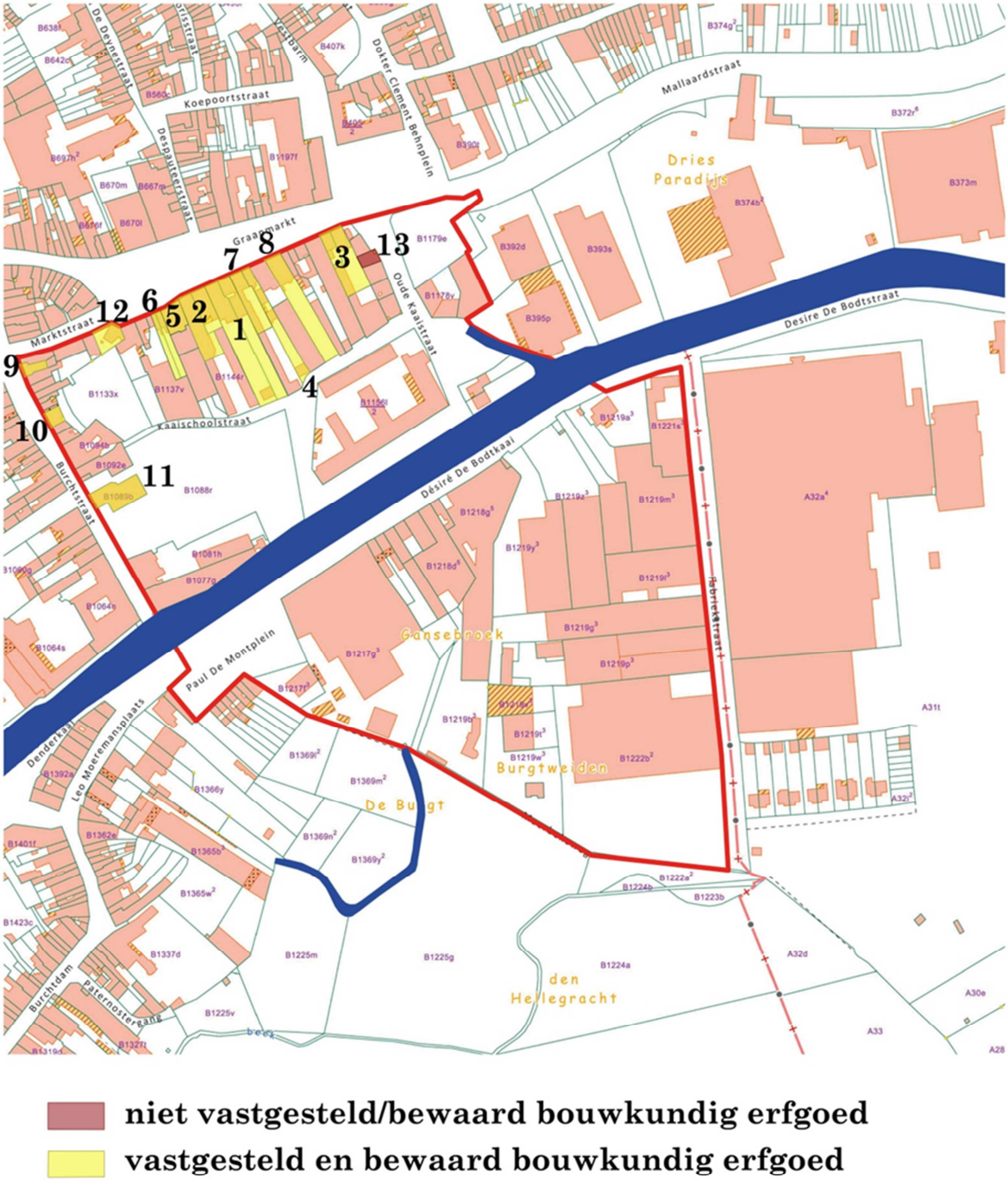

Figuur 40: uittreksel van het hedendaags kadaster met aanduiding van het bouwkundig erfgoed

Volledigheidshalve geven we hierbij een overzicht van de bouwkundige relicten, beschermde landschappen en beschermde monumenten zoals deze opgelijst zijn op de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Deze hebben echter een beperkte relevantie ten aanzien van de onderzoeksvraag.

[39] https://geo.onroerenderfgoed.be/

6.2.1. Vastgestelde en bewaarde bouwkundige relicten:

6.2.1.1.Herenhuis (ID 9244):

Graanmarkt 35-37 (Figuur 40, nr. 1)

Dubbelhuis van zes traveeën en twee verdiepingen onder een mansardedak (kunstleien) voorzien van vijf dakkapellen, 1719 gedateerd door middel van muurankers doch later aangepast. Voorgevelindeling met eenvoudige rechthoekige vensters uit de 19de eeuw; gecementeerd parement met schijnvoegen uit begin 20ste eeuw. Behouden korfboogpoort (1719) in een later gecementeerde omlijsting, gemarkeerd door imposten en in de druiplijst opgenomen gecanneleerde sluitsteen. Rechthoekige deur (19de eeuw) in de derde travee. Kroonlijst op klossen.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.2.Herenhuis (ID 9243):

Graanmarkt 31-33 (Figuur 40, nr. 2)

Vermoedelijk voorheen een herenhuis van zeven traveeën en drie verdiepingen onder een zadeldak (mechanische pannen), uit eind 18de- begin 19de eeuw. Rechthoekige vensters in een vlakke omlijsting van arduin. Recent parement en vernieuwde tweede en derde travee.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.3.Burgerhuis (ID 9248):

Graanmarkt 63-65 (Figuur 40, nr. 3)

Nr. 63-65. Heden enkelhuizen, misschien voorheen een breedhuis van zes traveeën en twee verdiepen onder een zadeldak (mechanische pannen), uit de 19de eeuw. Witgeschilderde voorgevelbepleistering op een verhoogde arduinen plint. Rechthoekige, vlak omlijste vensters met arduinen lekdrempels; arduinen vensteromlijsting op benedenverdieping. Rechthoekige vleugeldeur (nr. 65) van gietijzer ingeschreven in een arduinen omlijsting; deurvenster op de bel-etage met balkon op consoles voorzien van een gietijzeren

leuning. Bijkomende rechthoekige deur (nr. 63) in een vlakke arduinen omlijsting, verbouwing van venster. Geprofileerd kordon onder de kroonlijst opklosjes. Nagenoeg blinde linker zijgevel (1418).

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.4.Burgerhuis (ID 9246):

Graanmarkt 41 (Figuur 40, nr. 4)

Enkelhuis van drie traveeën en twee en een halve verdieping onder een zadeldak, uit begin 20ste eeuw. Bakstenen lijstgevel met picturaal gebruik van witgeschilderde simili-natuursteen voor muurbanden ter hoogte van de dorpels, hoekblokken en sluitstenen. Sierankers. Brede licht uitspringende venstertravee met getoogde benedenvensters. Drielicht op de bovenverdieping, voorzien van tussendorpel en ontlastingsboog met verdiept boogveld; eclectisch getinte siermotieven met neo-Vlaamse-renaissance inslag. Gekoppelde rechthoekige mezzaninovensters. Smalle deurtravee met rondboogdeur en -bovenvenster verfraaid met druiplijst en sluitsteen; rechthoekig mezzaninovenster. Uitstekende kroonlijst met tandlijst.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.5.Stadswoning (ID 9242):

Graanmarkt 29 (Figuur 40, nr. 5)

Rijhuis van drie traveeën en twee en een halve verdieping onder een zadeldak. Bepleisterde en witgeschilderde lijstgevel, uit de 19de eeuw, geritmeerd door pilasters en horizontaal geaccentueerd door muurbanden. Getoogde bovenvensters in een riemomlijsting met versierde sluitsteen; rechthoekige mezzaninovensters. Casementversiering op borstwering, schachten van de pilasters en entablement. Kroonlijst op klossen. Verbouwde begane grond.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.6.Stadswoning (ID 9240):

Graanmarkt 23-25 (Figuur 40, nr. 6)

Voorheen een vier traveeën breed rijhuis met twee verdiepingen onder zadeldak (pannen). Volume en dakhelling zouden kunnen wijzen op een oude kern. Witgeschilderde en bepleisterde lijstgevel uit de 19de eeuw. Getoogde bovenvensters voorzien van geometrische versiering onder de arduinen lekdrempels. Begane grond afgelijnd door vlakke puilijst; kordonlijst onder de kroonlijst. Nr. 23. Verbouwd tot winkel. Nr. 25. Begane grond met verbreed getoogd venster en rechthoekige deur, laatst genoemde ingeschreven in een vlakke arduinen omlijsting.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.7.Stadswoning (ID 9245):

Graanmarkt 39 (Figuur 40, nr. 7)

Enkelhuis van drie traveeën en twee verdiepingen onder een zadeldak (pannen). Gecementeerde en grijsgeschilderde lijstgevel uit het vierde kwart van de 18de eeuw. Muurankers. Rechthoekige vensters in een vlakke omlijsting, arduinen omlijsting met sponning en duimen op de begane grond; toegevoegde lekdrempels. Steekboogpoort in een rechthoekige omlijsting van arduin met verdiepte zwikken en bekronende druiplijst. Erboven, rechthoekig deurvenster in een vlakke arduinen omlijsting met geprofileerd beloop. Kroonlijst met tandlijst op klossen (19de eeuw). Links, aandak aan de achtergevelzijde.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.8.Stadswoning (ID 9247):

Graanmarkt 47 (Figuur 40, nr. 8)

Dubbelhuis van vijf traveeën en twee verdiepingen onder een zadeldak (mechanische pannen), uit begin 19de eeuw. Verankerde bakstenen lijstgevel, voorheen bepleisterd en beschilderd, op een plint van arduin. Rechthoekige muuropeningen in een beschilderde arduinen omlijsting met geprofileerd beloop. Kroonlijst met tandlijst Verbouwde rechter travee.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.9.Stadswoning (ID 9204):

Burchtstraat 12 (Figuur 40, nr. 9)

Nr. 12. Rijhuis van vier traveeën en twee en een halve verdieping onder een zadeldak (Vlaamse pannen). Witgeschilderde en bepleisterde lijstgevel uit de 19de eeuw, met rechthoekige muuropeningen. Beletagevensters gemarkeerd door een over de penanten heen lopende lijst en consolesluitsteen; lekdrempels verbonden d.m.v. vlakke kordons. Eenvoudige, vlak omlijste bovenvensters. Tandlijst onder de kroonlijst op klossen. Recente winkelpui (1979).

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.10.Stadswoning (ID 9206):

Burchtstraat 26 (Figuur 40, nr. 10)

Nr. 26. Breedhuis van zes traveeën en twee verdiepen onder een zadeldak (Vlaamse pannen) met dakkapel. Lijstgevel uit eind 18de eeuw met parement van gekleurde geglazuurde tegels uit 1ste kwart 20ste eeuw. Rechthoekige vensters in een vlakke arduinen omlijsting met geprofileerd beloop.

Rechter bijbouw van één travee en twee bouwlagen met gelijkaardige gevelbehandeling; op de begane grond, eertijds doorgang naar de z.g. "Paardenbeek". Recente winkelpui over de hele gevelbreedte (1981).

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel – Gent)

6.2.1.11. Onze-Lieve-Vrouwekapel (ID: 9210):

Burchtstraat 44 (Figuur 40, nr. 11)

O.-L.-Vrouwekapel: éénbeukige kapel van vier traveeën met driezijdige koorsluiting. Afdekking d.m.v. driezijdig afgesnuit zadeldak (nok loodrecht op de straat, leien) bekroond met klokkeruiter. Baksteenbouw met verwerking van arduin voor plint, portaal, muurbanden, lijstwerk en geblokte pilasters der voorgevel.

Westelijke gevel : pilastergevel met classicerende barokke inslag, afgelijnd door gekorniste kroonlijst onder een in- en uitgezwenkte top met vleugelstukken uitlopend op een driehoekig fronton. Horizontaal accent, d.m.v. muurbanden. Korfboogportaal geflankeerd door pilasters met ingediepte schachten en voluutkapitelen die een entablement schragen; bekronende siervazen en nis met portiek en gebroken fronton; datering anno 1763 in de zwikken.

Zijgevels, op arduinen sokkel, geritmeerd door pilasters die gedrukte korfboogvensters met ijzeren harnas scheiden. Overkluizing d.m.v. bepleisterde kruisribgewelven met gordelbogen op consoles. Mobilair: Communiebank en houten altaar met laat-rococo inslag; koorlambrizering uit tweede helft 18de eeuw.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent. EN Vangassen H., Geschiedenis van Ninove, Ninove, dl. I, 1948, dl. II, 1959, p. 67-73 en 545.)

6.2.1.12. Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (ID: 9209):

Burchtstraat 46

O.-L.-Vrouwhospitaal, later stedelijk ziekenhuis en nog later OCMW-rusthuis. Stichting vermoedelijk door Maria van Perwez, vrouwe van Ninove. De oude statuten, verleend door Nicolaas, bisschop van Kamerijk, dateren van 1268. Gelegen intra muros, nabij de Grote Markt, huidige Oud Strijdersplaats.

Hospitaal en kapel herbouwd in 1763; voltooid in 1775-76. Heden rest enkel nog de 18de eeuwse kapel, slecht geïntegreerd in het gebouwencomplex uit 3de kwart 20ste eeuw. Dit recente complex werd in 2012 gesloopt.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.1.13.Portiershuis Hof van mijnen heere van Poictiers (ID: 9239):

Graanmarkt 15 (Figuur 40, nr. 12)

Enig overblijfsel, inrijpoort of portiershuis (?) van het zogenaamde "Hof van mijnen heere van Poictiers" in de 14de eeuw "Dijnshof" en in de 16de eeuw "Doremont" genaamd. Volgens H. Vangassen vermoedelijk één der hoven die opklimmen tot de 10de of 11de eeuw, voor het ontstaan van de stad zelf. Dit hof was omringd door grachten aansluitend bij de Molendender.

Heden zogenaamd "Raadskelder" recent omgevormd tot spijshuis. Diephuis met twee bouwlagen onder een zadeldak (Vlaamse pannen), uit de 16de eeuw (?) met latere aanpassingen. Traditionele baksteenbouw met gebruik van zandsteen voor hoekblokken en kordons. Verankerde trapgevel (7 trappen + topstuk); voormalig kruiskozijn met sponning, enkele ontlastingsboog, hoekblokken en verlaagde onderdorpel op de tweede bouwlaag. Rechthoekig venstertje, eveneens voorzien van zandstenen hoekblokken, in de top.

Neoclassicistisch getinte winkelpui op de begane grond. Blinde rechter zijgevel. Gedichte vensters in de achtertrapgevel. Latere en lagere aanbouw op afgeschuinde sokkel onder een afgesnuit en gebogen zadeldak (Vlaamse pannen); sporen van gebruik van zandsteen. Onlangs volledig witgeschilderd en op de begane grond verminkt door uitbreken van de houten winkelpui. De tuin is beschermd.

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent. ENVangassen H., Het Doremont te Ninove, in Land van Aalst, 1959, p. 245.)

6.2.2. Niet vastgestelde relicten:

6.2.2.1.Arbeiderswoning (ID 76583): verbouwd of gesloopt

Oude Kaai 5 (Figuur 40, nr. 13)

Nr. 5. Arbeiderswoning, dubbelhuistype, met een bouwlaag en vier traveeën onder zadeldak (Vlaamse pannen), voorzien van twee houten dakvensters met driehoekig frontonnetje. Verankerde voorgevel met granito-gevelparement en rechthoekige muuropeningen gemarkeerd door rolluikkasten (1443).

(Bron: D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.)

6.2.3. Beschermde landschappen:

6.2.3.1.Graanmarkt 11 : annexe en tuin huis Doremont

Adres: Graanmarkt 15

Besluit nummer 0986

6.2.4. Beschermde monumenten:

6.2.4.1.Graanmarkt 11 : Huis Doremont

Adres: Graanmarkt 15

Besluit nummer 0986

6.2.4.2.Burchtstraat 44 : O.L.V. kapel

Besluit nummer 1085

7. GEKENDE BODEMVERSTORINGEN

7.1. Recent gesloopte of nog te slopen bebouwing

Het projectgebied is in de loop van de 20ste eeuw in aanzienlijke mate verder met bebouwing ingevuld. Een aantal van deze bouwvolumes zijn recent opnieuw gesloopt (de OCMW-site, een reeks garageboxen), of komen in het kader van de realisatie van het masterplan voor sloop in aanmerking (grootste deel van de voormalige schoolgebouwen).

Ontegensprekelijk hebben deze twintigste-eeuwse bouwvolumes een belangrijke impact gehad op het bodemarchief, dat in de zones van (voormalige) bebouwing reeds een sterke vergraving van de eventuele archeologische waarden zal gekend hebben.

Het voormalige OCMW-complex:
Het recent afgebroken OCMW-complex nam het grootste deel van de voormalige historische hospitaalsite in beslag. Aangezien het grootste deel van dit complex ook **onderkelderd** was, vallen er binnen het gabarit van het voormalige complex nog maar weinig archeologische waarden te verwachten. Het valt te verwachten dat ook de omgevingsaanleg enige impact op het bodemarchief zal gehad hebben.

De Kaaischool:
De voormalige Kaaischool neemt tevens een belangrijk volume binnen het masterplan in. Het grootste deel van de voormalige school zal gesloopt worden. Deze zone ligt evenwel buiten de historische kern.

Figuur 40: grondplan van het gesloopte OCMW complex en garageboxen, op kadasterplan

Figuur 41: kadasterplan met aanduiding van de kelders van het voormalige OCMW-hospitaal

7.2. Nutsleidingen en andere ingrepen

Gezien de aanzienlijke omvang van het onderzoeksgebied, is het niet verwonderlijk dat er zich verspreid over het gebied tal van nutsleidingen bevinden. Doorgaans werden deze aangelegd onder bestaande straattracés, voetpaden en langs pleinen, vanwaar, afhankelijk van het soort leiding, vaak aansluitingen gemaakt zijn met bestaande woningen. Toch zijn er een aantal zones waar zich concentraties aan leidingen voordoen en/of waar collectoren of cabines aangelegd werden. Op deze plaatsen valt te verwachten dat het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief geheel of gedeeltelijk verstoord zal zijn.

Een aantal locaties waar zich opvallend grote concentraties aan nutsleidingen bevinden zijn: het gebied rond de Onze-Lieve-Vrouwekapel, op en rond het Paul De Montplein en de noordelijke hoek van het projectgebied, waar de Dreefstraat overgaat in de Mallaardstraat (Fig. 42).

Figuur 42: kadasterplan met aanduiding van de gesloopte volumes, aangevuld met de voornaamste tracés en knooppunten van nutsleidingen

7.3. Verstoringen in een historisch kader

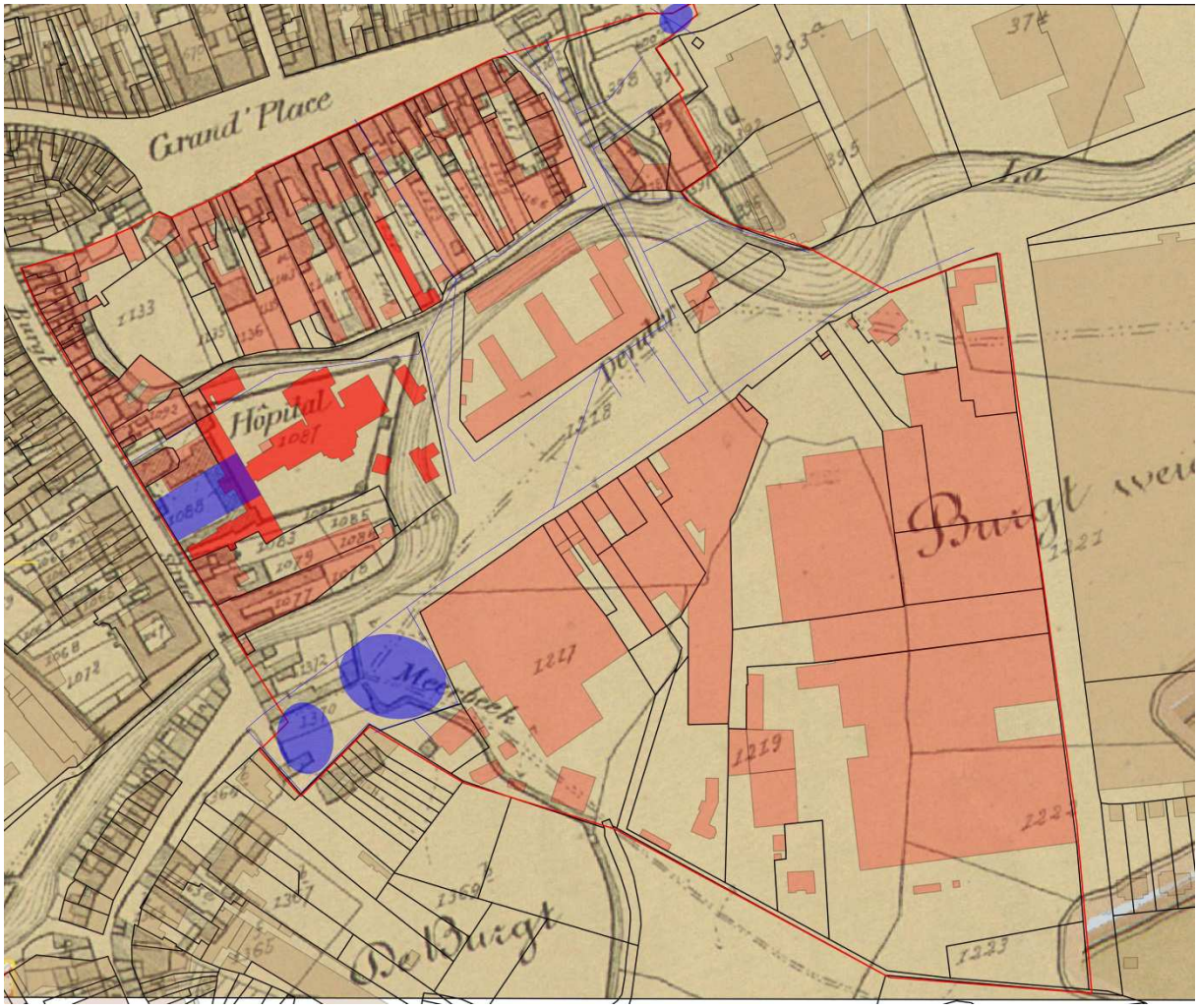

Figuur 43: overzicht van de gekende bodemverstoringen (gesloopte bouwvolumes met kelders, nutsleidingen) geprojecteerd op de Poppkaart.

8. GEDETAILLEERD OVERZICHT VAN DE MOGELIJKE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN PER DEELZONE

Het masterplan "OCMW-site/Inghelandtsite" zal zich in eerste instantie richten tot het gebied ten noorden van de Dender. Met dit hoofdstuk wordt dan ook dieper ingegaan op de voorlopige geplande ingrepen in deze noordelijke zone, waarbij informatie bekomen van een terreinbezoek gecombineerd wordt met de gekende historische gegevens en de gekende bodemverstoringen, en waaruit mogelijke verwachtingen geformuleerd worden.

Figuur 44: kadasterplan met aanduiding van de geplande ingrepen in het noordelijk deel van het projectgebied

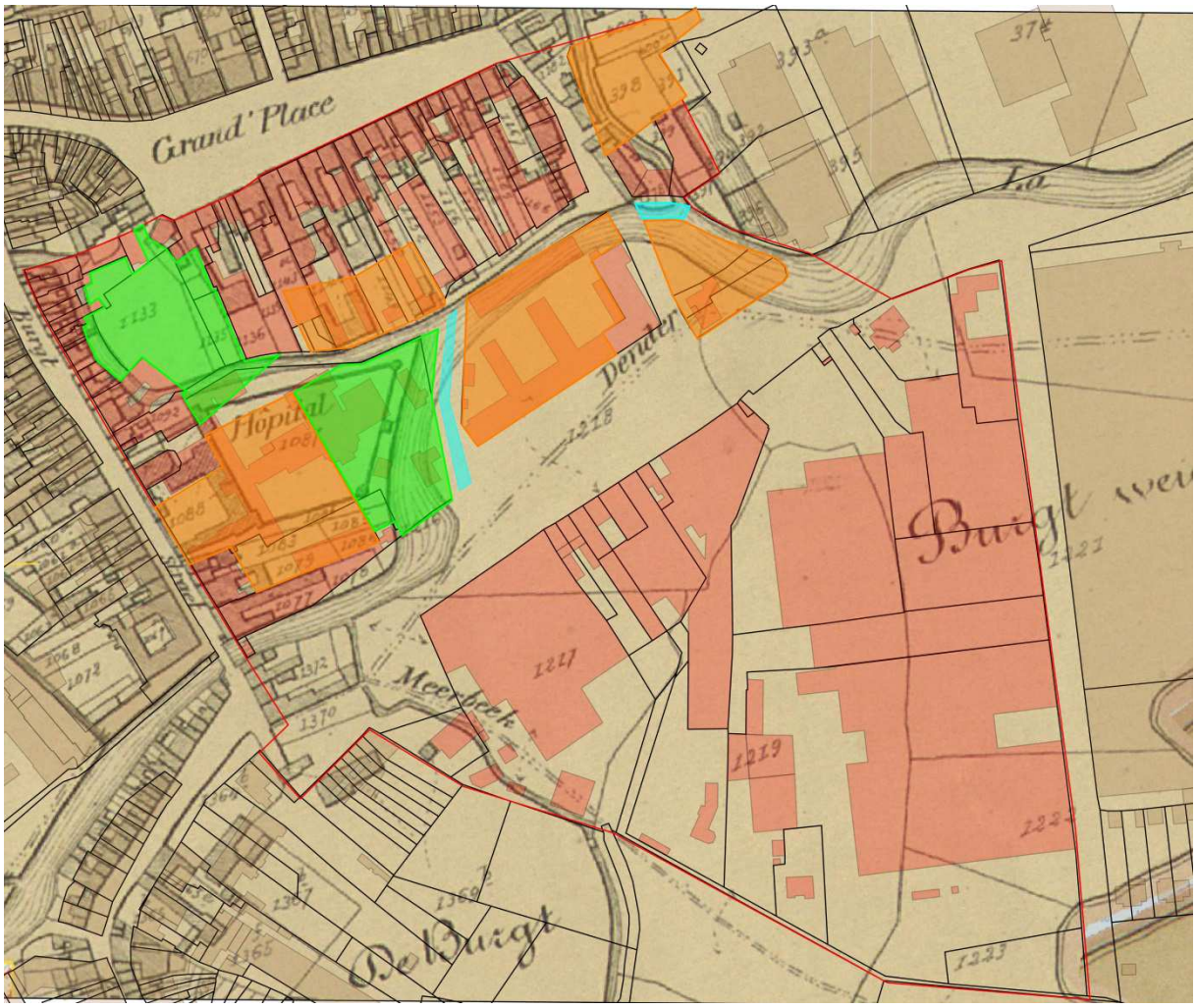

Figuur 45: kadasterplan op Poppkaart, met aanduiding van de geplande ingrepen in het noordelijk deel van het projectgebied

8.1. De voormalige hospitaalsite/ OCMW-gebouwen

Figuur 46: de voormalige OCMW-site in haar huidige toestand

Historisch kader:
Op deze plek was sinds de middeleeuwen het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal gevestigd. De oude statuten ervan, verleend door de bisschop van Kamerijk, dateren van 1268. Van 1763 tot 1776 werden de kapel en het hospitaal herbouwd.

Recente bebouwing/ verstoring:
De latere OCMW-gebouwen, gebouwd in het 3de kwart van de 20ste eeuw op de locatie van het voormalige hospitaal, werden in 2012 gesloopt. Door de inplanting, maar vooral ook door de aanwezigheid van kelders en dergelijke, hebben deze onvermijdelijk voor een belangrijke verstoring van de ondergrond gezorgd. Een vergelijking van het grondplan van het gehele OCMW-complex met het grondplan van de kelders (Fig. 47), toont aan het complex grotendeels onderkelderd was. Momenteel worden de terreinen gebruikt als parking en grasland. Het is onduidelijk of er bij de sloopwerken sprake was van ontmuring en of de kelders nog steeds aanwezig zijn. Er kan alleszins verondersteld worden dat binnen de zone die onderkelderd was, de eventuele archeologische waarden verdwenen zijn. Bijkomend kan ook de flankerende infrastructuur van het terrein een zekere impact in de bodem gehad hebben.

Verwachtingen:
Zoals vermeld bij de kaart van het hospitaal uit 1783 (cfr. Supra), zou zich achter de kapel een **begraafplaats** bevonden hebben. Het is onduidelijk wat de oppervlakte hiervan bedroeg. Vermoedelijk bevindt deze begraafplaats zich grotendeels onder het gebouw dat nu nog steeds aan de kapel grenst. Het

is echter niet uit te sluiten dat deze begraafplaats zich nog verder uitstrekte. In ieder geval dient, in geval van ingrepen in de bodem in de zone achter de kapel, rekening gehouden te worden met de zeer **waarschijnlijke aanwezigheid van begravingen**.

Een projectie van de plattegrond van de gebouwen van het voormalige OCMW-complex op de Poppkaart (Fig. 48) toont duidelijk aan dat deze niet volledig samenvallen met de gebouwen van het **18de eeuwse Onze-Lieve-Vrouwehospitaal**. Elders op het terrein, meer bepaald langs de straatzijde van het complex, kunnen misschien nog restanten (muren, vloeren, kelders, e.d.) van het voormalige hospitaal verwacht worden.

Over de locatie van de gebouwen van het **hospitaal van voor de herbouwing in 1763** is niets sluitends geweten. Mogelijk zijn nog sporen in de ondergrond aanwezig, hoewel de volumes zich in hoofdlijnen op dezelfde plaats leken te bevinden.

Figuur 47: grondplan van de kelders van het voormalige OCMW hospitaal geprojecteerd op het kadasterplan uit 2012

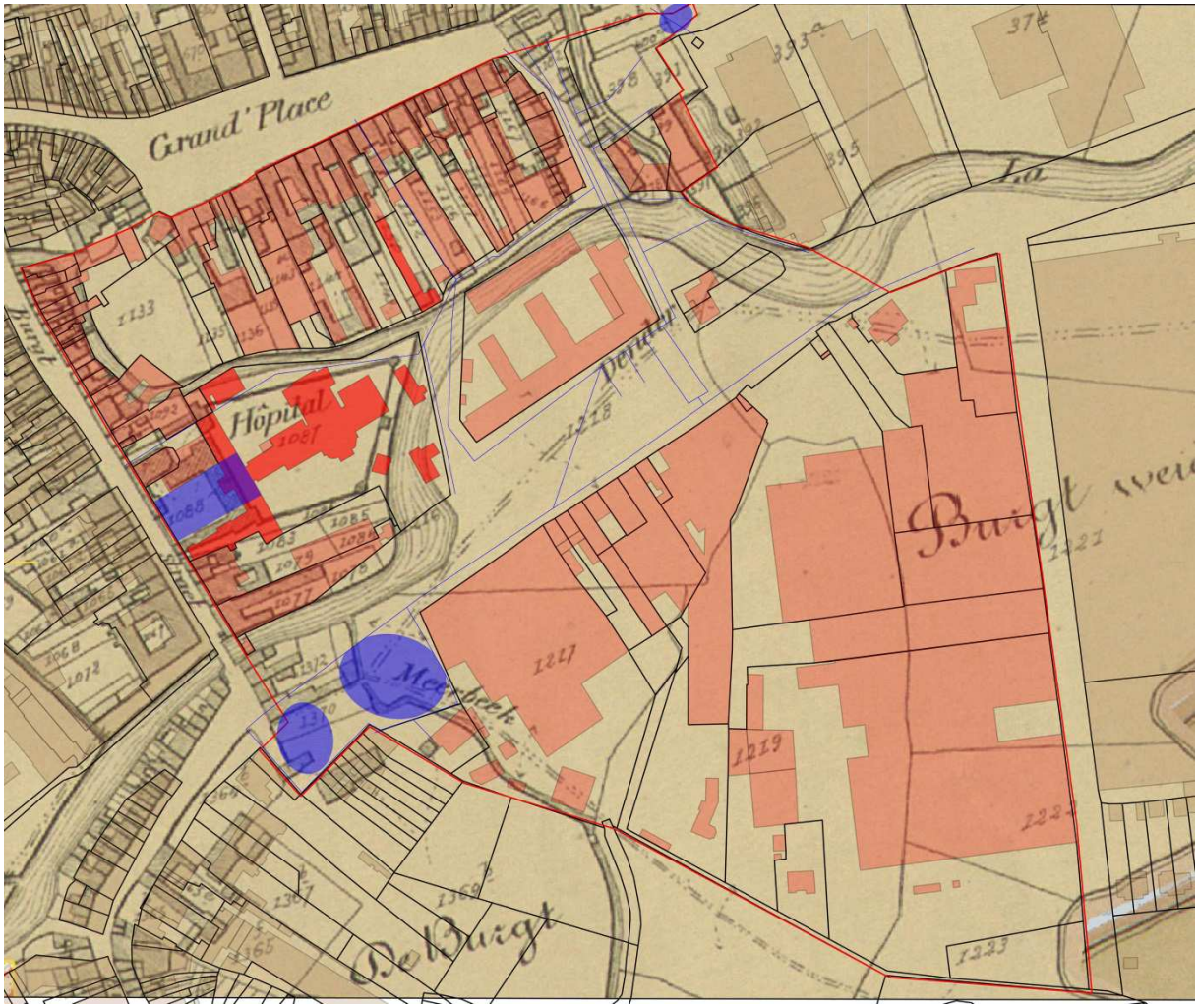

Figuur 48: locatie van het voormalige OCMW-complex geprojecteerd op de Poppkaart.

8.2. De voormalige kaaischool

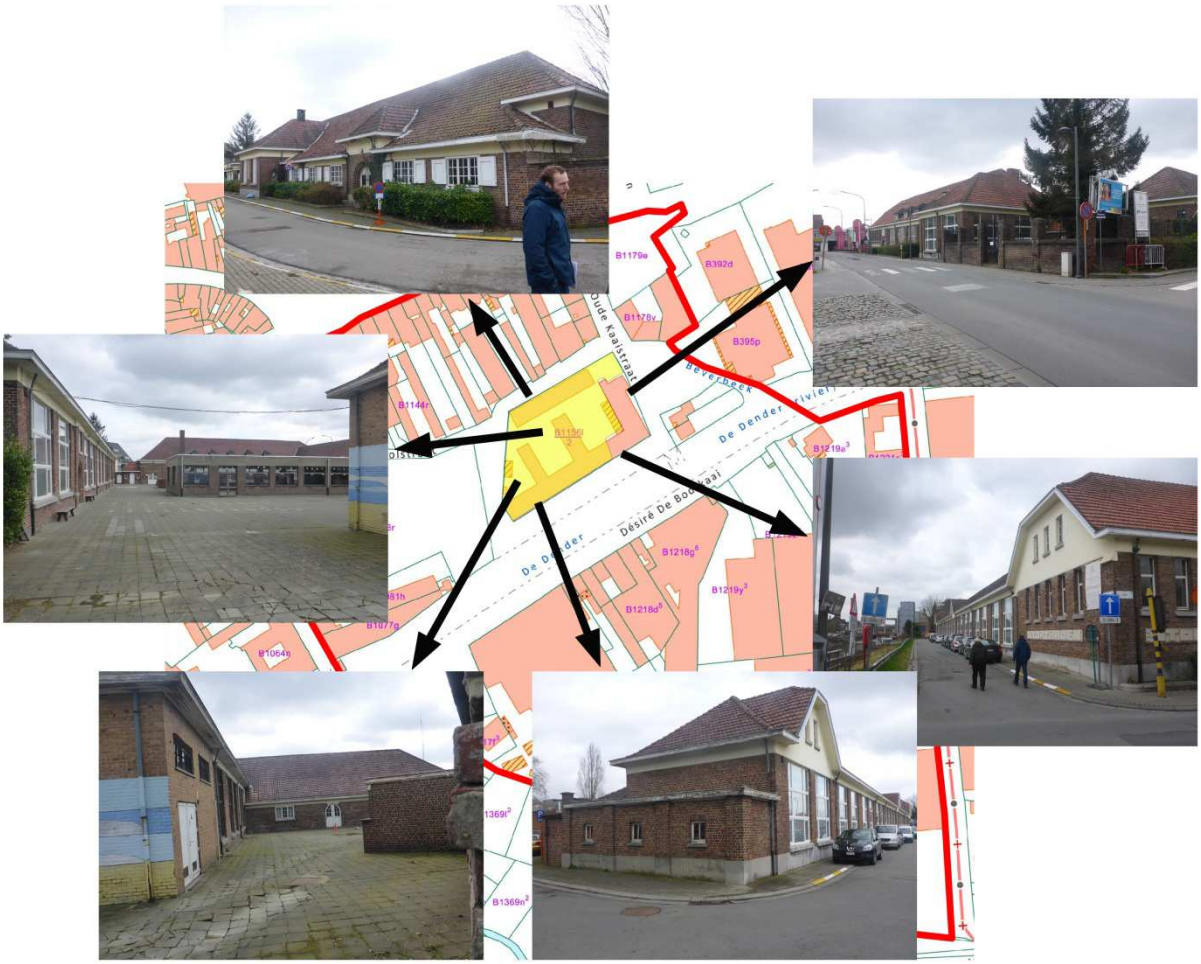

Figuur 49: de voormalige gebouwen en speelpleinen van de kaaischool, gelegen langs de Kaaischoolstraat

Recente bebouwing/ verstoring:
Deze voormalige stadsschool is opgericht in 1924. In 2014 werden deze gebouwen definitief verlaten. Het complex bestaat uit een aantal gebouwvleugels van doorgaans één, soms twee verdiepingen en verscheidene speelpleinen. Een bezoek aan de gebouwen zelf was niet mogelijk, waardoor het onmogelijk in te schatten valt of er kelders of andere diepere uitgravingen aanwezig zijn.

Verwachtingen:
Historisch gezien is over deze plaats weinig geweten. Op basis van de historische kaarten weten we dat deze zone zich oorspronkelijk **tussen de twee vertakkingen van de Nieuwe Dender** bevond, het zogenaamde **Ingelant** (cfr; van Deventer) en later tussen de Nieuwe Dender en de Vaart (cfr. Sanderus). Nog later (cfr. Atlas der buurtwegen) bevinden we ons hier in een binnenbocht van de Dender, aan de zuidelijke zijde. Op geen enkel historische kaart is hier sprake van bewoning. Een deel van deze terreinen bevindt zich op relatief recente dempingsfasen van de Dender (cfr. fig. 48).

We dienen op deze locatie wel rekening te houden met de **mogelijke aanwezigheid van oudere sporen**, zoals afgedekte sites. Zeker is dit evenwel niet, gelet op de verwachte dynamiek van de waterlopen op deze locatie, blijkens de diverse historische kaarten. Deze locatie bevindt zich waarschijnlijk in een historisch zeer natte omgeving. Daartegenover staat dat de bewaring van eventuele archeologische sporen dan weer wel goed kan zijn.

8.3. Achtererven Graanmarkt

Figuur 50: de achtertuinen en achterzijden van percelen gelegen aan de Graanmarkt

Recente bebouwing/ verstoring:

Het betreft hier verschillende percelen, grenzend aan de Kaaischoolstraat, die samen omgevormd zullen worden tot eengezinswoningen. Deze percelen bevatten, van west naar oost: het **magazijn** van een bedrijf gevestigd op de Graanmarkt, **parkeergarages**, een tuin met garage die uitgeeft op de Kaaischoolstraat, een open tuin en een ogenschijnlijk braakliggend terrein, waarbij de op het kadaster aanwezige bebouwing vrij recent gesloopt is. Een blik op het afbraakdossier van de OCMW-site leert dat deze bebouwing parkeergarages betrof. Van het magazijn is verder niets geweten. Wat de parkeergarages betreft, alsook de garage van het andere perceel, kunnen we er van uit gaan dat deze constructies geen zware funderingen nodig hebben en hun **impact op het mogelijk aanwezige bodemarchief dan ook vrij beperkt** is.

Historisch kader:

Een vergelijking van het hedendaags kadasterplan van deze percelen met de kadasterkaart van Popp (cfr. Supra, Fig. 44-45-48) toont aan dat de huidige invulling van de terreinen niet overeenkomt met de situatie in de 19de eeuw. Op de Poppkaart is te zien dat het voornamelijk achtererven betreft van percelen gericht op de Graanmarkt, waarbij slechts enkele percelen bebouwing vertonen langs de Denderzijde (huidige Kaaischoolstraat). Op de oudere historische kaarten lijkt het hier steeds om achtererven te gaan, waarbij geen noemenswaardige bebouwing aanwezig lijkt.

Verwachtingen:
De aanwezigheid van een **oude Denderbedding** langs de rand van deze percelen valt niet uit te sluiten. Gezien de vermoedelijk beperkte verstoringsgraad van de ondergrond, is de kans groot dat er nog sporen van **vroegere bewoningsfasen of ambachtelijke activiteiten** kunnen aangetroffen worden (ambachtelijke activiteiten situeren zich gewoonlijk op de achtererven, in de nabijheid van water). We denken hierbij aan zoutzieden, leerlooierij, … Het aanleggen van eengezinswoningen op deze plaats zal alleszins een impact hebben op dit potentieel aanwezige bodemarchief.

8.4. Parking Oude Kaaistraat - Dreefstraat

Figuur 51: de huidige parking gelegen langs de Oude Kaaistraat en de Dreefstraat

Recente bebouwing/ verstoring:
Deze parking zal in de toekomst plaats ruimen voor sociale woningen. Net ten zuiden van deze parking werden in 1997 appartementen opgetrokken. Voorafgaand aan deze werken werd een beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Verwachtingen:
Op basis van de historische kaarten en voornoemd archeologisch onderzoek, is het zeer waarschijnlijk dat o.a. de **vroegere loop van de Beverbeek** hier te situeren valt. Het archeologisch onderzoek leverde overigens restanten op van een molen die vermoedelijk teruggaat tot de 12de eeuw.[40] Met het onderzoek in 1997 kon slechts een zeer beperkte oppervlakte **onderzocht worden. De kans is dan ook groot dat zich onder de huidige parking nog restanten** van dit molencomplex bevinden.
De aanwezigheid van sporen van andere **middeleeuwse en postmiddeleeuwse bewoning** is eveneens niet uit te sluiten.
Zoals zichtbaar op de historische kaarten, bevindt zich net ten oosten van de Beverbeek een deel van de **laatmiddeleeuwse stadsomwalling**. Het is dan ook mogelijk dat sporen van de wal of de gracht nog

[40] Van Den Hove & Wouters, 2000, pp. 71-72

aanwezig zijn. We vermelden in dit opzicht een opmerkelijk niveauverschil dat kan waargenomen worden aan de achterzijde van de parking. Het niveau van de parking gaat merkbaar naar omhoog vanaf de straatzijde. Het perceel achter de parking is dan weer beduidend lager gelegen. Dit kan mogelijk nog duiden op de aanwezigheid van wal en stadsgracht.

8.5. Parking Oude kaaistraat - Dender

Figuur 52: de huidige parking gelegen langs de Oude Kaaistraat en de Dender

Recente bebouwing/ verstoring:

Op deze plaats, momenteel in gebruik als parking, zullen appartementen gebouwd worden. Tegen de Dender bevindt zich een seinhuis met dienstwoning, dat wellicht gesloopt zal worden. Voorheen bevond zich op deze plaats, meer bepaald op de huidige percelen 1166/52N en 1166/53A, de eerste elektriciteitscentrale van Ninove. In 1890 werd toestemming verleend om deze te openen. In ca. 1940-1950 werd de centrale alweer afgebroken. In 1969 ging de bouw van de brug over de Dender van start, samen met het bedieningsgebouw en de dienstwoning die nu nog steeds op dit terrein gelegen zijn. Tijdens de aanleg hiervan werd het terrein opgehoogd, mogelijk met het bouwpuin van de voorheen aanwezige industrie.[41] Momenteel bevindt zich aan de rand van dit terrein een kleine, grotendeels overwelfde waterloop die men de Beverbeek noemt.

[41] Oriënterend Bodemonderzoek, Voormalige elektriciteitscentrale, Oude Kaai 44 en 44+, 9400 Ninove: uitgevoerd door Talboom Milieu, in opdracht van Waterwegen en Zeekanaal NV.

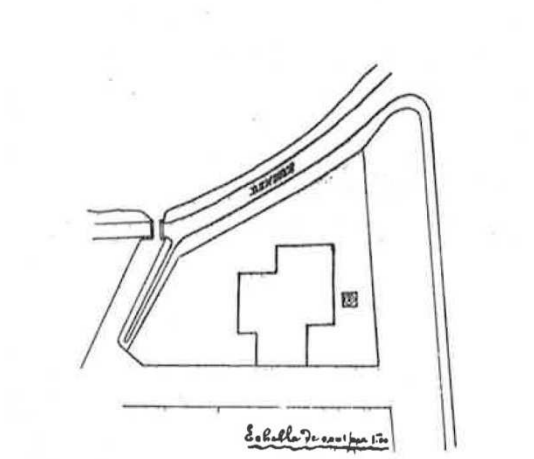

Figuur 53: inplantingsplan van de voormalige elektriciteitscentrale (bron: Ann De Bruyne)

Verwachtingen:
De geconsulteerde historische kaarten tonen aan dat hier geen bewoning moet verwacht worden. Een blik op de historische kaarten leert dat op de plaats die nu als Beverbeek benoemd wordt, een Denderarm moet gesitueerd worden, namelijk de Nieuwe Dender. In de ondergrond zijn vermoedelijk nog sporen van deze oude rivierbedding en haar opvulling aan te treffen. Eventuele sporen van menselijke activiteiten gerelateerd aan de nabijheid van water zouden ook kunnen aangetroffen worden. De recente bebouwingsactiviteiten (elektriciteitscentrale en seinhuis) hebben mogelijk voor een ernstige verstoring van de ondergrond gezorgd.

In februari 2013 werd, naar aanleiding van een overdracht, een oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd in opdracht van Waterwegen en Zeekanaal NV. Hierbij werden enkele boringen uitgevoerd. Deze boringen geven een beeld van de bodemopbouw op deze plaats. Hieruit blijkt dat er zich onder de teelaarde (met een dikte variërend van 20 tot 40 cm) op de meeste plaatsen een zandig, puinhoudend pakket bevindt tot een diepte van 100 tot 80cm. Het betreft de eerder vermelde ophoging van het terrein. Onder dit pakket bevinden zich kleilagen, plaatselijk afgewisseld met zandpakketten.[42]

[42] Oriënterend Bodemonderzoek, pp. 26-29.

9. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN VOOR DE GEPLANDE WERKEN

9.1. Algemene waardering

De bestaande archeologische en historisch-cartografische documentatie toont **enerzijds een archeologisch potentieel aan binnen een gedeelte van het projectgebied**. Door de grootschaligheid van het projectgebied valt ook te verwachten dat het bodemarchief divers is, en verschillende facetten van de historische stadsontwikkeling binnen het projectgebied gelegen zijn.

Het projectgebied neemt dan ook een niet-onbelangrijke plaats in binnen de historische stadsontwikkeling van Ninove. Een gedeelte van de terreinen kan mogelijks tot een 9de – 10de eeuwse fase gerekend worden, hoewel daaromtrent vooralsnog geen sluitende bewijzen zijn. Wel zeker is dan weer de aanwezigheid van een middeleeuws hospitaal aan de westzijde van het projectgebied.

Anderzijds kan ook aangetoond worden dat **belangrijke delen** van het projectgebied, en van de geplande ontwikkelingen, gelegen zijn buiten de historische kern van Ninove. Het **archeologisch potentieel** van deze zones is er duidelijk **geringer**, mede ook door recente bebouwing op deze plaatsen.

Voorts kon ook aangetoond worden dat **belangrijke delen** van het projectgebied reeds sterk **vergraven** zijn.

Hieronder worden de voornaamste archeologische kenmerken geduid, waarna een reeks aanbevelingen en aandachtspunten volgen om te streven naar behoud in situ en zo ook de kosten van het uiteindelijke onderzoek te drukken.

Tot slot wil onderstaand overzicht een gerichte vraagstelling voor het uit te voeren onderzoek mogelijk maken, op basis van de welke prioriteiten kunnen worden afgebakend.

9.2. Archeologische bewaring

Hoe groot de verstoring van de bodem binnen de historische kern is, is op voorhand moeilijk in te schatten. Uit archeologisch onderzoek op de Graanmarkt, ter hoogte van de Molen De Mets en op het Paul De Montplein (zones gelegen binnen de historische kern) blijkt echter duidelijk dat de historische stad over het algemeen een vrij goed bewaard en zeer gevarieerd bodemarchief bevat. Ook de noordelijke zone rond de voormalige abdijkerk (de site van de voormalige Norbertijnenabdij) die eveneens deel uit maakt van de historische kern, bevat een zeer goed bewaard bodemarchief.[43]

[43] Van den Hove, archeologische zone "Historische kern Ninove", in voorbereiding

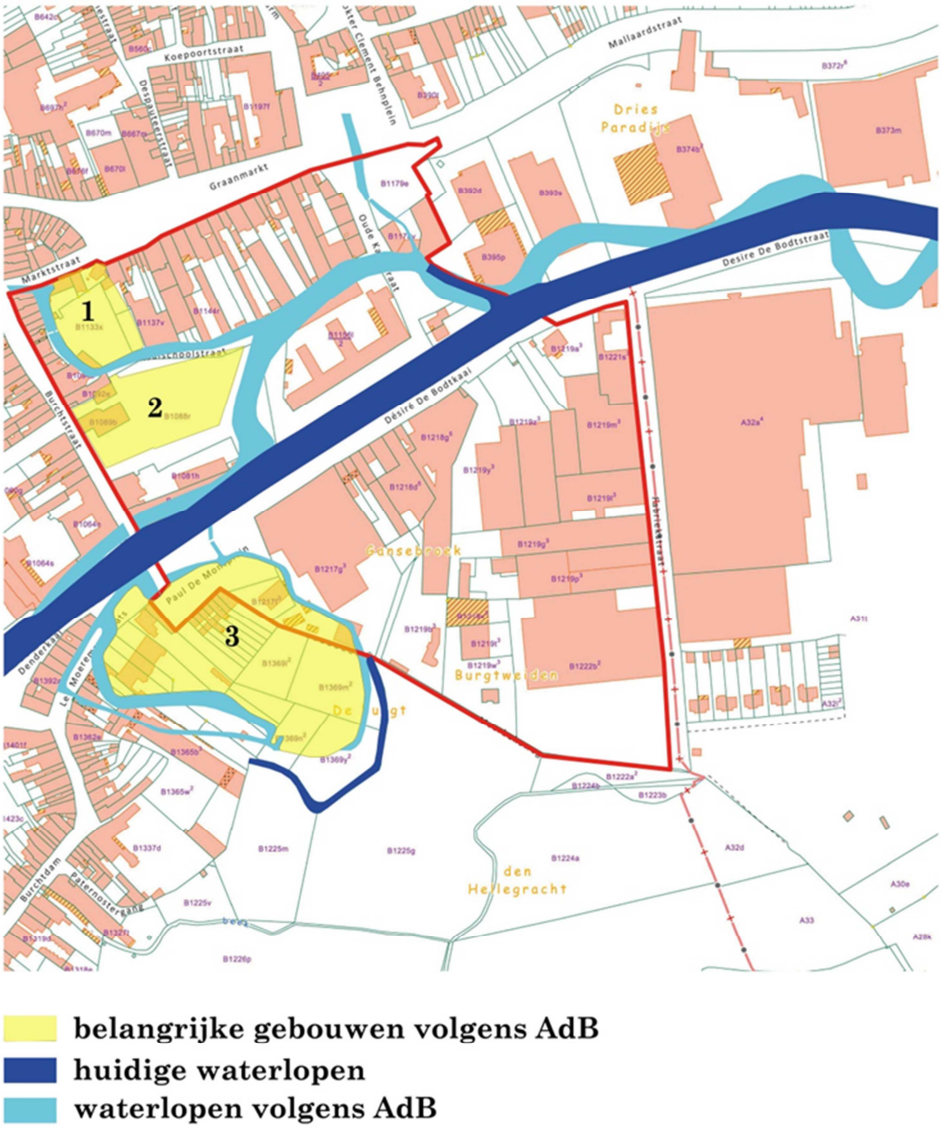

Figuur 54: uittreksel van het hedendaags kadaster met projectie van een aantal elementen van de Atlas der Buurtwegen

Binnen het onderzoeksgebied treffen we een aantal relicten uit de middeleeuwen aan waarbij te verwachten valt dat er zich in de ondergrond nog meer restanten bevinden. (Fig. 54) Het betreft ondermeer het zogenaamde "Hof van mijnen heere van Poictiers", later gekend als "Dijnshof" en vervolgens "Doremont" (Fig. 54, nr. 1). Tegenwoordig is enkel het portiershuis nog bewaard (cfr. Supra). Ten zuiden hiervan treffen we het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (Fig. 54, nr. 2). Daarvan rest enkel de Onze-Lieve-Vrouwekapel. Aan de overkant van de Dender tenslotte, bevindt zich de 11de eeuwse castrale motte "De Burgt", ook wel gekend onder het toponiem "Hof De Berg" (Fig. 54, nr. 3). Het enige bovengrondse overblijfsel hiervan is de omgrachting die nog gedeeltelijk bestaat.

Naast voornoemde gebouwencomplexen, valt te verwachten dat zich binnen het onderzoeksgebied nog andere (post)-middeleeuwse sporen bevinden. Vooral wat betreft de zone ten noorden van de huidige Denderloop, bevinden we ons immers in het centrum van de middeleeuwse stadsontwikkeling. Er kunnen zich in de ondergrond dan ook sporen van bewoning, van ambachten en van andere nijverheden bevinden.

Behalve de te verwachten sporen van het middeleeuwse Ninove, kunnen hier ook archeologische sporen in de ondergrond aanwezig zijn waarvan de historische bronnen geen melding maken. Zo kunnen zich binnen het onderzoeksgebied sporen bevinden van steentijdsites. Daarvoor zijn er op de nabij gelegen Graanmarkt reeds aanwijzingen aangetroffen (cfr. Supra).

Voor het gebied ten zuiden van de huidige Dender, met uitzondering van de zuidwestelijke hoek waarbinnen de voormalige burcht te situeren valt, is de archeologische verwachting veel lager. Er dient evenwel ook hier rekening gehouden met de eventuele aanwezigheid van oudere archeologische sites

9.3. Aandachtspunten en aanbevelingen

Algemene aandachtspunten:

-Diepte van de heraanleg van straten en pleinen indien mogelijk beperken.
-Nieuw rioleringsstelsel in de mate van het mogelijke zo veel mogelijk binnen het gabarit van de bestaande riolering aanleggen, of
-Zo veel mogelijk binnen de tracés van de gedempte Denderarmen, cfr. aanduiding op de Poppkaart.

Proefputten en proefsleuven:

-Proefputten en of -sleuven zijn een noodzakelijke aanvulling op het uitgevoerde bureauonderzoek, met het oog op het verder evalueren van de archeologische waarden op terrein, en de dikte van de archeologische stratigrafie.
- Proefputten en of -sleuven kunnen overwogen worden in volgende zones:
* 1 proefput langsheen de Burchtstraat, ter hoogte van de voormalige binnenkoer van het hospitaal, ter evaluatie van de aanwezigheid van de voormalige, historische gebouwen;
* 1 proefput ten noorden en 1 testput ten zuiden van het voormalige OCMW-complex, ter evaluatie van de terreinopbouw en de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen in de tuinzone van de historische hospitaalsite;
* 1 proefput ter hoogte van de binnenkoer van de voormalige Kaaischool, ter evaluatie van de bodemopbouw
* 1 proefsleuf op de achtererven langsheen de Kaaischoolstraat (achtererven – voormalige Denderbedding)
* 1 à 2 proefputten op de parking langsheen de Dreefstraat
* 1 proefput op de parking aan de Oude Kaaistraat - Dender

10. BIBLIOGRAFIE

Berkers, M., Klinkenborg, S., Motte, Ph. & Vande Winkel, G. 2008, "Onvoltooid verleden tijd. Archeologisch onderzoek van de Graanmarkt.", *Ninove Info*, 31, 1, pp. 4-5.

Callebaut, D., Cooremans, B., De Groote, K. et al. 1994, *Aalst. Archeologie en Archief*, Herlevend Verleden 2, Zellik.

Callebaut, D. 1983, "De topografische groei van Aalst of hoe een zelhof een gebastioneerde stad werd", in: *Miscellanea Archaeologica in honorem H. Roossens*, Archaeologia Belgica 255, pp. 227-249.

De Groote K. en Moens J. 1995, "De oudste stadsversterking van Aalst (prov. Oost-Vlaanderen)", in: *Archeologie in Vlaanderen* 4, pp. 95-148.

De Groote K. 2000, "Van prestedelijke nederzetting tot omwalde stad. Archeologie van de Aalsterse stadsontwikkeling", *Het Land van Aalst* 52, 3, pp. 234-252.

Demeulemeester, J. 1990, "Karolingische castra en stadsontwikkeling: enkele archeotopografische suggesties", in: *Ontstaan en vroegste geschiedenis van de middeleeuwse steden in de zuidelijke Nederlanden*, Historische uitgaven 83, pp. 117-149.

Klinkenborg, S., De Maeyer, W., Clement, C. & Cherretté, B. 2009, *Ninove Graanmarkt. Archeologisch onderzoek*, onuitgegeven rapport.

Rutte, R. 2002, *Stedenpolitiek en stadsplanning in de Lage Landen (12de – 13de eeuw)*, Zutphen.

Sevenant, M., Menschaert, J., Couvreur, M., Ronse, A., Antrop, M., Geypens, M., Hermy, M. & De Blust, G. 2002, *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*, s.l.

Van Den Hove, P. & Wouters, W. 2000, "Noodonderzoek in de oude watermolen 'De Mets' te Ninove (O.-Vl.)", in: *Archaeologia Mediaevalis 23*, pp. 71-72.

Van den Hove, P. *Fiche afgebakende archeologische zone* (in voorbereiding).

Van de Perre, D. 2005, "Is 'De Mallaard' (Nederwijk) de oudste bewoningskern van Ninove?", *Het Land van Aalst*, 57, 1, pp. 5-24.

Van de Perre, D. & Vande Winkel, G. 2008, "Ninove (Nieneve, Ninoven)", *Het Land van Aalst*, 60, 4, pp. 267-286.

Van de Perre, D. 2011, "De stedenbouwkundige ontwikkeling van Aalst, Ninove en Geraardsbergen tot 1500. Een vergelijkende studie", in: Het *Land van Aalst*, 63, 1, pp. 39-80.

Vande Winkel, G. 1996, "Over de oorsprong van de stad Ninove (tot ca. 1100). Een hypothese geherformuleerd.", *Het Land van Aalst*, 48, 3, pp. 203-224.

Vangassen, H. 1948, *Geschiedenis van Ninove 1*, Ninove.

Vangassen, H. 1960, *Geschiedenis van Ninove 2*, Ninove.